

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Potenciál a rizika sociálních sítí

Potential and Risks of Social Networking

STUDIJNÍ PROGRAM

(B7507) Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

(7507R056) Učitelství praktického vyučování
a odborného výcviku

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc.

PEŠEK

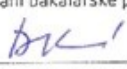

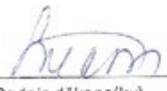
JOSEF

2019

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení:	Pešek	Jméno:	Josef	Osobní číslo:	475226
Fakulta/ústav:	Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)				
Zadávací katedra/ústav:	Oddělení pedagogických a psychologických studií				
Studijní program:	(B7507) Specializace v pedagogice				
Studijní obor:	(7507R056) Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku				

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:	Potenciál a rizika sociálních sítí		
Název bakalářské práce anglicky:	Potential and Risks of Social Networking		
Pokyny pro vypracování:	<p>Cílem bakalářské práce je definování míry rizika chování na internetu a možností, jak tato rizika snížit. Práce má teoreticko-empirický charakter. V teoretické části bude analyzován potenciál sociálních sítí a budou specifikována rizika při jejich zneužívání, s využitím opory o níže uvedené tituly současné odborné literatury. V empirické části budou prezentovány výsledky výzkumného šetření na vzorku žáků střední odborné školy v Praze. Bude zjišťována jejich informovanost o bezpečném pohybu na sítí, bude popsána frekvence a způsob využití sociálních sítí, budou zkoumány postoje a návyky respondentů při elektronické komunikaci.</p>		
Seznam doporučené literatury:	<p>Daniel Dočekal, Harris Anastázie, Lubomír Heger a kol., Dítě v síti, Mladá Fronta 2019, ISBN 978-80-204-5145-3, Kartous Bohumil, No Future, 65. Pole, 2019, ISBN 978-80-88268-30-7, Vladimír Šulc, Kybernetická bezpečnost, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, ISBN 978-80-7380-737-5, Lukas Blinka a kolektiv, Online závislostí, 1. vydání, Praha - Grada, 2015, ISBN 978-80-210-7975-5, Susan Greenfieldová, překlad-Radek Vantuch, Změna myšlení, V Brně Bizbooks, 2016, ISBN 978-80-265-0450-4</p>		
Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:	doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc.		
Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:			
Datum zadání bakalářské práce:	12.12.2019	Termín odevzdání bakalářské práce:	30.4.2020
Platnost zadání bakalářské práce:	23.9.2021		
			
Podpis vedoucí(ho) práce	Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry	Podpis děkana(ky)	

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

<u>27. 03. 2020</u>	
Datum převzetí zadání	Podpis studenta(ky)

Pešek, Josef. *Potenciál a rizika sociálních sítí*. Praha: ČVUT 2019. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citoval a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury. Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 27. 03. 2020

Podpis:

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí své bakalářské práce, paní docentce Daně Dobrovské, za cenné rady a podnětné připomínky, lidský a laskavý přístup.

Dále bych rád poděkoval všem respondentům, kteří se účastnili mého výzkumu, střední škole, se kterou jsem spolupracoval a v neposlední řadě také i své rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia nepřetržitě podporovali.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je zjistit, popsat a analyzovat chování středoškoláků na sociálních sítích, včetně jejich informovanosti o potenciálních rizicích tohoto chování a o možnostech, jak tato rizika snížit. Práce má teoreticko-empirický charakter. V teoretické části bude analyzován potenciál sociálních sítí a budou specifikována rizika při jejich zneužívání, s využitím opory o významné tituly současné odborné literatury. V empirické části budou prezentovány výsledky výzkumného šetření na vzorku žáků střední odborné školy v Praze. Bude zjišťována jejich informovanost o bezpečném pohybu na síti, bude popsána frekvence a způsob využití sociálních sítí, budou zkoumány postoje a návyky respondentů při elektronické komunikaci.

Klíčová slova

Kybernetická bezpečnost, deepfake, Sociální síť, rizika na Internetu, kyberšikana, kybernetická závislost, internet a zdraví

Abstract

The contribution of this bachelor thesis is to identify, describe and analyze behavior of high school students on social media, including their awareness of potential risks and options how to reduce these risks. This thesis has a theoretical-empirical character. The theoretical part will analyze potential of social media and specify the risk of their misuse, using the support of following titles of current professional literature. The empirical part will present results of research based on sample of high school students based in Prague. In this research will be investigated their awareness of safe movement on the network. Next, the frequency and way of using of social media will be described. Subsequently, the attitudes and habits of respondents in electronic communication will be examined.

Key words

Cyber security, deepfake, social network, internet risks, cyberbullying, cyber addiction, internet and health

Obsah

Úvod	5
1 Charakteristika sociálních sítí	7
1.1 Uživatel a jeho zkušenosti	8
1.2 Hardware a jeho využití	8
2 Typy sociálních sítí	9
2.1 Osobní sítě	9
2.2 Sítě zaměřené na sdílení obsahu	10
2.2.1 TikTok	11
2.3 Zájmové komunity	11
2.3.1 Virální videa	11
2.4 Charakteristika platforem	12
2.5 Nejpopulárnější platformy	12
3 Potenciál využití	13
3.1 Příjem informací	13
3.2 Kontakt s přáteli	14
3.3 Hodnocení	14
3.4 Zábava	15
4 Rizika	15
4.1 Stream line	16
4.2 Bezpečnostní rizika	16
4.3 Praktiky agresorů	17
4.3.1 Kyberšikana	17
4.3.2 Kybergrooming	17
4.3.3 Sexting	17
4.3.4 Sociotechnika	18
4.3.5 Podvody	18
4.3.6 Hoax a fake news	18
4.3.7 Trolling	19
4.3.8 Online výzvy	19
4.4 Deepfake	20

5	Vliv informačních a komunikačních technologií na jedince	21
5.1	Vliv na zdraví	21
5.2	Vliv na komunikaci	21
5.3	Vliv na integritu osobnosti	22
6	Výzkumné cíle, otázky a hypotézy	24
6.1	Výzkumné cíle	24
6.2	Výzkumné otázky	24
6.3	Hypotézy	24
6.4	Použité metody	25
6.5	Charakteristika výzkumného vzorku	26
7	Výsledky dotazníkového šetření	27
8	Analýza odpovědí, vyhodnocení hypotéz	43
	Závěr	45
	Přílohy	47
	Případová studie	47
	Případ „Alenka“	47
	Porovnání výzkumu	53
	Navrhované opatření	54
9	Bibliografie	55
	Seznam internetových zdrojů	58
	Seznam grafů	59
	Seznam tabulek	60

Úvod

V současné době se používání internetu a sociálních sítí řadí mezi běžné, každodenní činnosti téměř každého z nás. Sociální sítě představují u dnešní mládeže proměnlivý, virtuální svět, jehož rychlá přeměna probíhá různými digitálními směry. Předložená bakalářská práce si klade za cíl přiblížit tento digitální svět, charakterizovat jeho nejvýznamnější atributy, poskytnout definice a charakteristiku základních pojmů. Rád bych také vymezil potenciál, který sociální sítě prostřednictvím internetu přinášejí a hledal příklady vhodného a přínosného využití sítí, zejména u mládeže.

Dnešní mládež se stále častěji setkává s okolím řízeným počítači. Je to trend v současné společnosti, ve které např. využíváme tzv. „smart homes“ nebo „smart cities“. Vznikají zde autonomní systémy řízení vozidel umělou inteligencí atd. Umělá inteligence proniká v různých podobách i do osobních přístrojů „nositelné elektroniky“ a mobilních telefonů. Jedním z mnoha příkladů jejího využití je i současná situace globální pandemie.

Vědci průběžně vyvíjejí a definují nové poznatky fungování a využitelnosti umělé inteligence, která by měla usnadnit běžný život. Jedinec se stává stále více závislým na digitálních technologiích. Příkladem jsou sociální sítě, považované za důležitou součást internetu. Usnadňují komunikaci mezi lidmi a plní tak i socializační roli v moderním světě, např. prostřednictvím virtuální komunikace s přáteli, či sdílením fotek a videí. Sociální sítě pomáhají také rozšiřovat znalosti, potkávat nové přátele, shánět práci nebo se bavit zábavnými videi. Potenciál sociálních sítí spočívá i v okamžitém a levném přenosu zpráv sloužících k informovanosti jedinců, skupin nebo celé veřejnosti.

S využíváním sociálních sítí však souvisejí i rizika, spojená s anonymitou online prostředí. Ve své bakalářské práci se zaměřím speciálně na negativní aspekty využívání počítačů, obzvláště na zdravotní, bezpečnostní a další rizika. Jedním z cílů tohoto textu je vymezení doporučených pravidel chování v online prostředí a specifikace problematiky kvality práce s informacemi. Znalosti a dovednosti v oblasti digitálních rizik mohou usnadnit dospívajícím uživatelům internetu bezpečný pohyb na síti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika sociálních sítí

Sociální síť (social network) je definována jako internetová služba, kterou lze charakterizovat, jako nástroj pro vytváření sociálních interakcí a udržování komunikace mezi lidmi různými prostředky. Je chápána jako sociální prostředí sloužící k vytváření sociálních vztahů a propojení mezi lidmi. Dále ke komunikaci mezi jednotlivými, zpravidla registrovanými uživateli nebo častěji se skupinami uživatelů a to v osobní rovině nebo (ve firemním prostředí) k obchodním účelům (PETROWSKI 2014).

Umožňuje uživatelům vytvoření osobního profilu, který může být veřejný - viditelný a komunikovatelný ostatním uživatelům, částečně veřejný, nebo zcela vyhraněný - uzavřený vůči okolním uživatelům. Může také sloužit k nabídce osobního portfolia nebo firemním účelům, ať už jako forma reklamního sdělení, či dalším formám firemních nabídek. Prostřednictvím sociální sítě mohou jeho uživatelé komunikovat, sdílet názory, soubory, fotografie, videa, chatovat (tzn. vyměňovat online poznatky, myšlenky a sdělení) a provozovat další aktivity. Prostřednictvím těchto aktivit dochází k propojování mezi ostatními uživateli a institucemi, čehož lze využít k masivnímu šíření sdělovaného obsahu nebo nabídek. Sami uživatelé si tak vytvářejí prostředí neboli komunitu, kolem které dochází k dalšímu propojování ostatních uživatelů sociální sítě. Za sociální síť jsou považována i různorodá internetová diskusní fóra a online chaty zřizované soukromými i firemními provozovateli, ať už za účelem zjišťování názorů a postojů, či k recenzím a sbírání poznatků (PĚKNÝ, 2015).

John Arundel Barnes jako první použil v roce 1954 koncept sociální sítě ve vědeckém kontextu. V tomto roce uveřejnil výsledek téměř dvouletého výzkumu sociálního chování skupiny norské populace, žijící na ostrově, a analýzy utváření vazeb mezi členy této komunity (John Arundel Barnes. Models and interpretations 1954). I mnozí další vědci začali postupně ve svých studiích užívat pojem sociální síť k vědeckým účelům. Tomu napomáhal i postupný rozvoj počítačů a počítačové techniky na konci padesátých let dvacátého století a jeho následný vývoj v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století. Zde byly hlavními důvody potřeby využití v armádní sféře. Teprve až v osmdesátých a devadesátých letech dvacátého století, zažívá s příchodem veřejného internetu, provozovaném soukromými subjekty (providery), rozmach sociálních sítí v elek-

tronické podobě. Do popředí komunikace se dostal e-mail a vzniklo na textu založené diskusní fórum prostřednictvím webového prostředí - www (z anglického Word Wide Web) - v doslovném překladu „světově rozsáhlá pavučina“ nebo „celosvětová síť“.

1.1 Uživatel a jeho zkušenosti

Pro přístup k internetu donedávna sloužily výhradně počítače a notebooky. To se s nástupem nositelné elektroniky změnilo a vlivem toho došlo i ke změně ve složení uživatelů internetu a sociálních sítí. Věkové složení uživatelů sociálních sítí se díky tomu proměnilo a celkově omládl. Dnes některým novým sociálním sítím dominují dokonce děti. Věková hranice se tak neustále posouvá směrem dolů a nyní nejsou výjimkou uživatelé, kteří ještě neumějí číst a psát (GILES 2012).

Uživatelé se dělí do skupin podle úrovně zkušeností. Začínající uživatel se seznamuje s fungováním internetu, učí se užívat a měnit hesla. Měl by se učit přistupovat k internetu a sociálním sítím s obezřetností kvůli eliminaci možného zneužití soukromých dat. Pokročilý uživatel - zdokonaluje pohyb ve virtuálním světě bez rizik, zdokonaluje pohyb a chování na sociálních sítích, šifruje zabezpečení a rozvíjí aplikace, např. využíváním elektronického bankovníctví, apod. (Filipová 2013).

Také rodiče těchto dětí se dostávají do nové role. Měli by kontrolovat, kde se jejich děti na síti pohybují a do jisté míry pohyb redukovat, (Lábus, 2011, Dočekal et al., 2019). I škola získává možnost inspirovat žáky k využití sociálních sítí vhodným směrem, např. začleněním internetu do výuky. Děti rozvíjejí prostřednictvím sociálních sítí své komunikační schopnosti a dovednosti. Nacházejí příležitost k zábavě, ale při nekontrolovaném přístupu k profilům a médiím mohou být snadno vystaveny rizikům, (Štástková, 2009. Dočekal et al. 2020).

1.2 Hardware a jeho využití

V současné době dochází v důsledku kontinuálního vývoje stále více k výrobě menších a nositelnějších zařízení. Díky nim, můžeme být na sociálních sítích neustále v kontaktu. Dále nevyhnutelně dochází ke stěhování internetových služeb a sociálních sítí na zařízení typu multimedialních center, zastoupených např. herními

konzolemi typu PlayStation, X-box, nebo chytrých televizí. Mezi nejrozšířenější zařízení ale patří chytrý telefon nebo tablet. Ty vlastní téměř každý, včetně dětí.

2 Typy sociálních sítí

Sociální sítě se kategorizují podle účelu, k němuž vznikly, nebo účelu, k němuž jsou užívány.[1]

Dělíme je na:

- 1/ osobní sítě
- 2/ sítě zaměřené na sdílení obsahu
- 3/ komunity se stejnými zájmy

2.1 Osobní sítě

Jedná se o nejrozšířenější a nejčastěji používanou formu, sloužící uživateli ke komunikaci, sdílení obsahu, prožitků, médií a celkového dění kolem uživatele s přáteli. Zveřejnění probíhá ve formě zvolené uživatelem. To má vliv na šíření sdíleného obsahu. Sdílené informace probíhají v tzv. „kruzích“. Tyto kruhy si může uživatel nastavit při přístupu ke svému účtu (profilu). Pojem „kruhy“ je označován výslovně v aplikaci Google +, kde se dále dělí na veřejný, nebo soukromý. Mezi osobní sítě řadíme:

- Facebook
- Google +
- Twitter
- MySpace
- Snapchat

V poslední době patří mezi nejrozšířenější komunikační aplikace Messenger. Tato aplikace, provozovaná společností Facebook, kterou je i promována, je přímý komunikační prostředek s přáteli[2]. Přátelé ovlivní, zda bude sdílený obsah šířen dál, či nikoli. Přes Messenger však mohou být zasílána nejen sdělení formou textových zpráv, ale i fotografie, soubory a videa. Aplikace prostřednictvím datového provozu uskuteční i videohovor. Na rozdíl od sociálních sítí, je tato forma komunikace soukromá. Je založená na komunikaci s jedním uživatelem, nebo vytvořenou skupinou uživatelů. Skupinová komunikace, však díky stále se vyvíjejícím možnostem a rozšiřováním kapacit, dosahuje počtu i několik

stovek uživatelů naráz. Sdílený obsah se dostane až ke stovkám uživatelů, kteří jej v reálném čase mohou sdílet a předávat dál. Mezi takto rozšířené a masivně užívané aplikace dále řadíme WhatsApp Messenger (zakoupený v r. 2017 spol. Facebook), Viber Messenger, Kakao Talk.

2.2 Sítě zaměřené na sdílení obsahu

V těchto sítích převažují aplikace zaměřené spíše na sdílení obsahu, který je před uživatelem upřednostňován. Uživatel je tedy jen původcem, nikoli formou sdílení obsahu. Sdílený obsah se tak dostává k dalším uživatelům. V první fázi přátelům, kteří jej často znají z reálného života. Sdílený obsah se ale může šířit i k dalším osobám, které již mohou hodnotit jen obsah sdílené informace, nebo díla, (STOWELL 2017). Toto se často vyskytuje ve formě sdíleného obsahu fotografií, uměleckých děl, cíleného obsahu nebo jejich kombinací. Zde se může projevit i osobnost uživatele, její postoje, např. postoje vůči společnosti. Veřejnosti nejvíce dostupné a rozšířené jsou aplikace YouTube, Vimeo, Stream.cz, Pinterest a Instagram.

V poslední dekádě je na vzestupu platforma YouTube, provozovaná spol Google LLC. Mezi uživateli je rozšířená buď formou přehrávání obsahu – to jsou neregistrovaní uživatelé (konzumenti, neboli publikum), nebo jednoduchou a na hardware nenáročnou možností nahrávání obsahu vlastního, který je dále sdílen. Tyto uživatele nazýváme přispěvatelé a podmínkou pro nahrávání je jejich registrace. Registrací získají možnost dalšího jednoduchého nastavení preferencí sledovaných kanálů, možnost jejich hodnocení v pozitivním i negativním smyslu a již zmíněná možnost editace a sdílení vlastního obsahu.

Platforma YouTube se dále dělí na komerční a nekomerční zónu, kdy přispěvateli mohou být nejen amatéři, ale i producenti a vlastníci autorských práv, velké profesionální skupiny a společnosti. Díky možnosti, získávání odměn za počet zhlédnutí jednotlivých příspěvků nebo odebírání vytvořeného kanálu uživatelem, se vytvořila nová profese, tzv. „Youtubeři“. I v naší republice přibývá jedinců, kteří si nahráváním videí vydělávají, a je to pro ně hlavní zdroj příjmu. Na tuto okolnost reagovala i změna daňové legislativy v roce 2018.

2.2.1 TikTok

Mezi mladou generací je v poslední době nejvíce populární sociální síť TikTok. Ta je myšlenkově založena na nahrávání a sdílení krátkých videí, zpravidla ne delších než 15 vteřin, bez nutnosti vytváření dalších příspěvků a komentářů. Stejně tak jako na platformě Instagramu jsou zveřejněné příspěvky všem uživatelům dostupné po dobu 24 hodin, poté jsou smazány.

2.3 Zájmové komunity

Představují uměle vytvořené prostředí, zpravidla profesionálně vytvořenými programy, kde se sdružují uživatelé stejných zájmů. Ti mohou ve virtuálním prostředí sdílet, vyměňovat nebo jen hodnotit vytvářený obsah. Na těchto sítích se dále vytvářejí další specifické oblasti, často členité a specializované podle preferencí uživatelů. Dochází i k rozvoji dalších diskusních fór a chatů, která vytvářejí sami uživatelé. Vlivem virtuálních sympatií dochází i k navázání přátelství, k následnému setkávání skupin a k jejich případnému vzájemnému poznávání. Dalším příkladem mohou být hodnotící aplikace a platformy, např. TripAdvisor. Pro komunity zaměřené na fotografii existují 500px, nebo Flickr - tato data-báze je i jakousi inspirací pro ostatní fotografy.

2.3.1 Virální videa

Pojem „virální video“ se stalo v poslední době fenoménem. Rozšířilo se nejen mezi dospívající generaci, ale napříč celou společností, sledující a pohybující se ve sféře sociálních sítí. Jedná se o zdánlivě samovolné šíření krátkých videí - „videomemů“, která jsou šířena uživateli prostřednictvím internetu. Samotný pojem „virální video“, alias „virál“, je odvozeno od slova „virus“ (z latinského „virus“ - jed). Připodobňuje to právě posílání videí mezi lidmi, kdy se tato videa stejným způsobem šíří. Nejčastěji jsou pro tyto účely sociálními sítěmi využívány platformy a aplikace YouTube, Facebook, Messenger, WhatsApp, Instagram a další (DOČEKAL 2019).

Do této kategorie můžeme zařadit i klasický e-mail. Jeho prostřednictvím se nejčastěji sdílí firemní nabídka a reklama obecně. Podstatou virálního videa je v krátkém čase informovat sledujícího, nebo sledující publikum o sdíleném obsahu. Jedná se tak často o ohromující obsah, jehož cílem je pobavit nebo šokovat. Existují

i další využití - mohou tak být zveřejněny návody, aktuální události a jiné.

Jsou však zaznamenány i případy závadných obsahů, jejichž sdílení podporuje další šíření. Od provozovatelů těchto platforem se očekává, že závadný příspěvek odstraní, případně zablokují účet příspěvovatele.

2.4 Charakteristika platforem

Na internetu se v současnosti nacházejí různé typy platforem, využívajících nebo fungujících na principu sociálních sítí. Charakterizuje je sdílení mediálního obsahu, myšlenek, názorů, jejich hodnocení, navazování přátelství, přidávání příspěvků a vkládání komentářů. V této souvislosti je třeba upozornit na existenci dvou typů internetových útočníků, které nazýváme Trolly a Hejtry.

Trollové jsou provokatéři, kteří cílí na naše emoce provokací. Dělají to pro své vlastní potěšení, ale i v zájmu nějaké vlády nebo firmy, kdy manipulují diskuze. Hejtrři oproti tomu „pouze“ hájí své zájmy nebo názory. Často se uchylují k agresivním nátlakům a výpadům. Uživatele na sociálních platformách charakterizuje jejich anonymita, (DOČEKAL 2019) str. 163.

Úspěšnost sociálních sítí je determinována jejich rozšířeností. Všeobecně lze říci, že tyto sítě slouží jako komunikační platformy, a to nejen v osobní rovině. To dokládá aféra ze začátku ledna roku 2020, kdy bylo pro velké národní společnosti vydáno varování k bezpečnostnímu riziku při využívání platformy WhatsApp pro vnitropodnikové účely. Jelikož všechny tyto aplikace pracují s využitím „obyčejného“ internetového rozhraní, byla v případě nezabezpečení oboustranné komunikace šifrováním prolomena firemní komunikace mezi uživateli sítě.

2.5 Nejpopulárnější platformy

Mezi nejpopulárnější platformy na internetu se v současnosti řadí Facebook[3]. Ten pod své portfolio v roce 2017 připojil platformu WhatsApp a rozšířil tak svá vlastnické práva vedle již vlastněného Instagramu (od r. 2012). Facebook je tak vlivem počtu uživatelů a četnosti využití nejrychleji rostoucí a šestou nejziskovější společností světa (POSPÍŠILOVÁ 2016).

I do Instagramu se v sekci „hledání videí“ dostala náhodně vybraná videa odkazující na TikTok, což ještě více pomáhá této relativně nové síti v její úspěšnosti a sledovanosti, takže patří ve své kategorii k nejúspěšnějším. Vše, co lze nalézt dnes na Instagramu, je i na TikToku. Jednoduchost vložení a sdílení, to je princip, na kterém je tato síť postavena.

K popularitě těchto sociálních sítí přispívá i fakt, že jsou chráněné vůči nechtěné pozornosti. V uzavřených skupinách se tak často vyskytují témata, sdílené myšlenky a média, která jsou často za hranou slušného jednání, a zákonnosti obecně. To přináší poskytované zabezpečení, které patří mezi technologicky zdařilejší.

3 Potenciál využití

Hlavní potenciál sociálních sítí je v současné době spatřován v možnosti oslovení velkého množství uživatelů, čehož využívají korporátní společnosti, ale i drobní podnikatelé. Jedná se o prostředek využívající možnosti samovolného šíření prostřednictvím sdílení předávaného obsahu. Z tohoto důvodu je pro firemní účely výhodné pronikat různými způsoby do jednotlivých platforem sociálních sítí. Trendem posledních let je frekventovaná reklama objevující se v internetovém obsahu, zejména v audiovizuálním podání (YouTube, zpravodajství, virální videa), (VANĚK 2018). Pro samotné provozovatele sociálních sítí se toto stalo hlavním způsobem příjmu a došlo tak ke komercializaci sociálních sítí.

Zde můžeme spatřit velký přínos pro širokou veřejnost, spočívající v bezplatné možnosti sledování naučných, odborných nebo vzdělávacích pořadů. Ty lze využít i ve výuce, či prezentaci dané potřeby (Slezáčková 2011).

Dnes je tento přínos spatřován v aktuální potřebě distanční výuky. Ta se na několik měsíců stala efektivním způsobem vzdělávání.

3.1 Příjem informací

Největší potenciál využití sociálních sítí spočívá v tom, že je bezplatný a celosvětový. Globální rozsah lze považovat za jeho velkou výhodu. Záleží ale na přístupu, očekávání a rozhodování každého jedince, jak této možnosti využije. Nejvýznamnějším přínos-

sem je jeho přínos k poznání. Rozvojem sociálních sítí došlo k urychlení předávání informací a zejména zkušeností získávaných jinými uživateli. Jejich okamžité předávání a sdílení umožňuje nám, ostatním uživatelům, možnost dalšího rozvoje či včasné prevence. Je tak možné předejít rizikům rychleji a efektivněji než dříve. Také inspirace, či správná aplikace technologických postupů a operací, se díky distančně rozvíjené komunikaci může efektivně zlepšit. Umožňuje tak jeho uživatelům ihned informovat a objektivně reagovat na aktuální dění. Příspěvatelé mohou z libovolného místa shromažďovat materiál ke společnému projektu, který může být následně hromadně vyhodnocen. K takové práci se lze následně kdykoli vrátit, nebo je možné práci dále zveřejnit. Další velký přínos sdílených informací mají již zmiňované geolokační sociální sítě, mezi které řadíme právě TripAdvisor, Foursquare, nebo Yelp. S jejich pomocí můžeme jednoduše zjistit více o místech plánovaných výletů nebo o místech, která jsme již navštívili.

3.2 Kontakt s přáteli

Sociální sítě slouží k navazování sociálních vazeb, lidské potřebě pro komunikaci a sociální interakci. Osobní setkávání s přáteli je nenahraditelnou sociální vazbou každého člověka, ale sociální sítě nám možnosti setkávání dále přibližují. Dá se říct, že můžeme být v případě potřeby s druhým člověkem v kontaktu téměř neustále. Lidé tak mohou prostřednictvím kontaktu snáze ovlivnit a zlepšit kvalitu svého života, (GREENFIELD 2016).

3.3 Hodnocení

Sdílení vlastní zkušenosti je spolu s hodnocením služeb a sdílením zážitků leckdy měřítkem úspěšnosti. Jiným lidem to pomáhá například k rozhodování, nebo získávání nových zajímavých tipů k dalšímu poznávání. To, že si můžeme přečíst recenze a zkušenosti ostatních, kteří již například místo v minulosti navštívili, může obohatit nejen naše poznání, ale může přispět i k regionálnímu rozvoji daného místa nebo podniku. Příkladem je uživatelské hodnocení implementované přímo do aplikace Google Maps. Již při prohlédání dané lokality dostáváme k dispozici jednotlivé hodnotící uživatelské recenze. To vše účastníkovi přináší zpracované a porovnatelné zkušenosti seřazené ve škále 1 až 5 hvězdiček pro jednodušší rozhodování. I zde však může dojít k určitému zkreslení,

způsobeného nedostatečně aktuálními, nebo konkurencí ovlivněnými informacemi.

3.4 Zábava

V neposlední řadě je to i rozvoj zábavního průmyslu a zábavy jako takové, kdy se touto cestou může dostat téměř ke každému uživateli zábavní mediální odkaz. Hraní online her je nejrozšířenější u mladé generace. Ta s digitálními hrami přichází do styku již od dětství v takové míře a kvalitě, že se nyní zabýváme netolismem a jinými rizikovými faktory u nezletilých, (BLINKA 2015).

Rozvoj zaznamenal vývoj virtuální reality, díky níž můžeme stát přímo v herním ději, ale i poznávat vzdálená místa. V tom spočívá její největší přínos, protože účastník má po prožitku dojem, že na místě byl. Lze tak lépe uchovat paměťovou stopu. Využitím virtuální reality lze člověka připravit i na budoucí opravdový zážitek, čehož využívají různé trenažery.

4 Rizika

Základním pilířem bezpečí na sociálních sítích je dodržování pravidel, spočívajících v míře sdělování informací o své osobě. Záleží na nastavení profilu a na vlastním rozhodnutí, co o sobě zveřejním. Díky otevřenosti platforem typu Facebook, Instagram a jiných, se mohou naše informace dostat do nepovolaných rukou. To samozřejmě platí i o našich fotografiích a videích. Stále více jsou tak aktuální staré rady, jejichž nedodržení může vést ke ztrátě soukromí (PETROWSKI 2014).

Mezi taková rizika patří například připojování k veřejné Wi-fi. Ty jsou zejména mladými uživateli „loveny“ kdekoli v okolí. Důvodem bývá nedostatečný datový tarif. Při přístupu k otevřeným a heslem neopatřeným Wifi sítím (PETROWSKI 2014) se potom vystavují velkému riziku ztráty soukromí. Ze strany hackerů, kteří na „otevřených“ sítích loví své oběti, hrozí odposlouchání konverzace, získání hesel od osobních účtů, zviditelnění konverzace prostřednictvím e-mailu, nebo Facebooku. Velké riziko je právě v zachytávání přenášeného obsahu, např. videí nebo fotografií. Volně dostupné Wifi sítě nejsou nikdy bezpečné. (DOČEKAL 2019) str. 90.

4.1 Stream line

Při pohybu nezletilých a mladistvých na sociálních sítích existuje velké riziko možnosti odvedení pozornosti od požadovaného cíle, a to nejen díky velkému (až nekončícímu) množství různých příspěvků. Především sledováním oblíbeného kanálu YouTube je prostřednictvím moderátora, kterým v případě příspěvateľů - Youtuberů je osoba určitých názorů a postojů, hrozí sledovatelům převzetí myšlenek a programování chování, které může mít vliv na sociální postoje jedinců - publika, zejména mládeže (Slavík 2019). V minulosti již byly zaznamenány případy napodobování chování, či jednání s odkazem právě na příspěvatele sociálních sítí. Při vyhledávání obsahu v těchto platformách je uživateli nabízen přednostně požadovaný obsah, pozornost je však neustále odváděna nejen reklamními sděleními, ale samotnou podnabídkou. Podnabídky témat ovlivňuje podobný obsah, název, prostředí, téma a jiné veličiny, které jsou programované nejrozličnějšími algoritmy. V dnešní době není výjimkou využívání umělé inteligence. (KARTOVS 2019)

4.2 Bezpečnostní rizika

Při pohybu v kyberprostoru čeká na uživatele online sociálních sítí hned několik bezpečnostních rizik. Informovaností a správným přístupem můžeme řadu z nich odhalit, nebo se jim preventivně včas vyhnout. Vždy se však bere ohled na sociální, rozumovou a věkovou vyspělost jedince. V případě uživatelů začátečníků (v pokročilém věku) je potřeba toto publikum poučit a seznámit je s důsledky a možnostmi (často skrytými) využívání sociálních sítí a internetu jako takového (Rodina a škola [cze] 2011). V případě seznamování se s internetem a zejména sociálními sítěmi mladšími dětmi, které již v současné době vyrůstají v prostředí uživatelů sociálních sítí a internetové doby jako takové, je třeba dbát výkladu správného směru ve smyslu užívání internetu. Ten by měl sloužit k získávání poznatků, obohacení rozvoje, k zábavě a rozvoji komunikace. Je však zapotřebí dospívající cíleně řídit a učit je „správně vnímat“ a poznávat možnosti, které sociální sítě, poťazmo internet jako takový přináší. Právní minimum poskytuje vyhláška o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů, zák. č. 181/2014 Sb. (dále jen zákon o kybernetické bezpečnosti). (MAISNER 2015) Je nezbytné, aby se děti učily chápat rizika s tím spojená a včas tak mohly předejít hrozbám.

4.3 Praktiky agresorů

Je nezbytné, aby se uživatelé sociálních sítí a internetu, obecně učili chápat rizika s ním spojená a včas s logickým uvažováním odhalili hrozby. To platí ve všech věkových skupinách uživatelů, zejména u mladých začínajících, ale i začínajících seniorů. Doposud se nám věcně daří identifikovat následující rizika: (KOLÁŘ 2011)

4.3.1 Kyberšikana

Šikana obecně zasahuje všechny své protagonisty, nejvíce ale své oběti. Často však překračuje rozsah svého dopadu a dotýká se tak i okolí - rodičů, pedagogů a vedení školy (Kolář, 2011 str.20)

Kyberšikana je páchána online, a proto se před ní nemůžeme schovat ani doma. (Stowel, 2017, str. 11). Útočník nemusí být vždy sám a v případě, že se k němu naváže více agresorů, lze hovořit o sekundárním útoku. Těmito útočníky mohou být diváci a šířitelé. Šířitelé znásobí dopad útoku na oběť a mohou tím oběti více uškodit, než samotný útočník. V dnešní digitální době se riziko takové šikany týká všech generací. (ARMSTRONG 2007)

4.3.2 Kybergrooming

Jedná se o nebezpečnou internetovou manipulaci, v rámci níž útočník usiluje o sjednání osobní schůzky s nezletilou obětí. Útočník s obětí komunikuje prostřednictvím sociálních sítí a vyvíjí psychický nátlak za účelem vylákání oběti, kterou chce zpravidla sexuálně zneužít.

4.3.3 Sexting

Sexting je spojení slov sex a texting a spočívá v posílání textového, fotografického, audio-vizuálního obsahu se sexuálním podtextem prostřednictvím sociálních sítí. Takto zasílaný obsah během milostného vztahu, ale i při pouhém seznamování, je zejména po jeho ukončení zneužit k poškození druhé strany. Oběť je následně vydírána zveřejněním obsahu nebo výhrůžkou jeho zveřejněním. Sexting, v němž figurují nezletilé a mladistvé osoby, je v České republice z právního hlediska kvalifikován jako trestný čin. Jedná se o velmi rizikové chování!

4.3.4 Sociotechnika

Jde o ovlivňování a přesvědčování lidí s cílem oklamat je tak, aby uvěřili, že pachatel - nazývaný „sociotechnik“ je osoba s totožností, kterou předstírá a kterou si vytvořil pro potřeby manipulace. Díky tomu je „sociotechnik“ schopný využít lidi, se kterými hovoří, aby získal hledané informace, nebo potěšení (zpravidla sexuální).

4.3.5 Podvody

Jedná se o porušování autorských a jim příbuzných práv. Obcházením ochrany proti kopírování a nedodržování podmínek citační licence dochází k neoprávněnému šíření autorského díla veřejnosti, k plagiátorství a osobování si autorství. Předmětem útoku bývají především audiovizuální a hudební díla a software, chráněný jako díla literární.

4.3.6 Hoax a fake news

V případě Hoaxů jde o velmi rychlé šíření poplašných, nebezpečných a zbytečných řetězových zpráv.

Často slouží k manipulaci veřejnosti. V souvislosti s užíváním internetu mládeží, jsou hoaxy zneužívány jako dezinformace, kdy jsou maskovány jako prosby o pomoc, citové vydírání, nebo třeba jako varování před hrozbou ohrožení virem. Lze jich zneužít i pro potřeby nekalého marketingu, kde vyzývají k „výhodnému“ nákupu. Nebezpečné pro mládež jsou v tom, že mohou obsahovat nebezpečné rady. Jejich účelem tak může být poškozování pověsti uživatele, nebo celých skupin. Všechny hoaxy mají společný znak, který jedince nabádá k dalšímu sdílení. Ochranou proti takovým zprávám je kontrola věcných tvrzení v textu nebo výroku - tzv. Fact Checking. Teprve potvrzením správnosti tvrzení z dalších zdrojů získáme relevantní obraz o důvěryhodnosti zprávy. Při komunikaci on-line nejsme nuceni odpovídat ihned a vzniká tak prostor pro ověření.

Označení fake news (z angličtiny lze přeložit jako falešné, nebo podvodné zprávy) se obecně používá pro nepravdivé, zkreslené, případně zcela lživé zprávy. Takovéto chování je nejčastěji užívané v různých propagandách a válečných konfliktech, kde není ověřování pravdivosti předávaných zpráv dostupné. Fake news jsou novodobým názvem pro dezinformaci. Ty na internetu i v médiích úmyslně přinášejí nepravdivé nebo zavádějící informace za účelem následné

manipulace s lidmi. Nástupem internetu se dezinformační kampaně dočkaly masivního rozšíření. Původce dezinformace většinou spouští svou kampaň na menších fórech, skupinách a případně soukromých médiích. Následně doufá, že se taková zpráva samovolně rozšíří do větších médií a sítí. Čím více lidí potom osloví, tím více byla dezinformace úspěšná.

Fake news se objevují častěji během politických událostí, zejména pokud mají do výsledků mínění zasahovat lidé svými názory. Dále byly zaznamenány ve zvýšené míře během vojenských konfliktů. Zde hrály dezinformace historicky velkou roli během několika posledních otevřených válečných střetů, kdy napomohly převážením pomyslných vah ve prospěch vzniku a ospravedlnění konfliktu. Nicméně dezinformace mohou nebezpečně ovlivnit i naše myšlení a mohou mít dopad na naše životy.

Dezinformace také často vznikají za účelem následného zisku generovaném „zájemci o pravdu“ při domnělém hledání pravdy. Ti mezi sebou šíří falešné zprávy zveřejněné na fiktivních webech formou odkazu. Následným shlížením reklam při jejich opětovném spuštění podporují finančně provozovatele těchto falešných webových stránek. (GREGOR 2018)str. 48.

4.3.7 Trolling

Obtěžující činnost v diskuzích a na chatech, která se projevuje nevhodnými příspěvky a neopodstatněnou kritikou. V roce 2019 vyšlo najevo, že trolling byl hojně využíván během volebních kampaní, které probíhaly v roce 2018 v ČR.

Na druhé straně je tato činnost prováděna záměrně lidmi, kteří nesouhlasí s nastoleným zřízením nebo zákony. V těchto projevech se jedná o cílené jednání, často za hranicí skutečných morálních a společenských hodnot. Takový uživatel, nazývaný „Troll“, zakládá fiktivní profily neexistujících lidí.

4.3.8 Online výzvy

Tyto výzvy často nutí uživatele k zapojování se do nebezpečných úkolů, u jejichž plnění se uživatelé natáčejí. Výsledek sdílejí a motivují tak další online diváky k zapojení se do výzvy. Často se jedná o riskantní a rizikové jednání, hazardující se životem, minimálně však se zdravím protagonisty.

4.4 Deepfake

Deepfake (z anglického „deep learning“ - hloubkové učení a „fake“ - lživý) „Jestli něco napomáhá šíření informací, ať už pravdivých, či nikoliv, jsou to sociální sítě. Komunikace nikdy nebyla snadnější než nyní.“ (GREGOR 2018)str. 53

V závěru roku 2019 došlo k rozšíření deepfake videí neuvěřitelných způsobem. Za to vděčíme rozmachu v digitálním průmyslu, kde došlo k propojení neuronových sítí. Díky této technologii s využitím umělé inteligence, je možno vyrobit deepfake video za pomoci menšího množství zdrojových dat [4]. To vše lze navíc vyrobit velice rychle a bez nutnosti vlastnění složitých technologií. Umělá inteligence v současné době nabízí tvorbu stále složitějších algoritmů na jednodušších zařízeních. Díky tomu můžeme vytvořit iluzi skutečnosti a opravdové reálnosti. S použitím patřičného textu nebo dabingu, může být imitován jakýkoliv projev, téměř nerozeznatelný od reality [5]. To může právem vzbuzovat mírnou obavu, protože taková záměna může být zneužita nejen k pobavení, ale i k šíření přesvědčivých fake news.

V současnosti existuje několik desítek mobilních aplikací, které zdarma vytvoří z několika fotografií iluzi tzv. záměny. Zde je například humorný obrázek, nebo postava oblíbeného hrdiny doplněna a nahrazena hlavou uživatele. Placené aplikace již dokáží vytvořit dokonalou iluzi doplněnou o mimiku a řeč jakékoliv osoby.

Dá se tedy hovořit o fenoménu záměny tváří. Nejrychleji se tato technologie rozšířila v oblasti pornografie. Zde byly použity záměny obličejů u protagonistů, avšak podvod bylo možné odhalit díky detailům. Jednalo se o tzv. Face Swap, neboli skládání tváří z obrázků [6]. Je to technika založená na syntéze fotografií lidí. Jsou již však známé případy falešných videí ve snaze napodobení významných politiků s cílem klamání veřejnosti. V současné době není k dispozici software, který by taková falešná videa vyhledával a mazal. Je také potřeba rozšířit mezi lidmi o dané problematice povědomí [7].

Největší riziko spojované s fenoménem deepfake je možnost vytváření stále věrohodnějších iluzí díky rozvoji techniky. Dále je to možnost rychlého šíření deepfake videí prostřednictvím sociálních sítí. (ŠULC 2018)

5 Vliv informačních a komunikačních technologií na jedince

Sociální sítě mají velký potenciál. S tím i spojený obrovský přínos v možnostech využití informací, které mohou být uplatněné ke vzdělání a poznání. Dále je zde velký pozitivní vliv na mezilidskou komunikaci. V neposlední řadě je to i způsob zábavy. Kdo se dnes nezapojuje do interaktivního digitálního světa, může na sobě snadno pocítit určitý společenský deficit.

5.1 Vliv na zdraví

Způsob on-line života má jako vedlejší účinek paradoxně samotářství nebo pocit osamělosti. To je dáno masivním příchodem sociálních sítí a jeho velkým rozmachem především u mladé, dospívající generace. Díky rozšířené závislosti na internetu je zejména u mladých lidí problém vyhledávání sportovních aktivit. Častějším dotazem se tak místo „co budeme dělat?“, stává „je tam internet?“ (Cílek 2014).

Zajímavý vliv na psychiku jedince může mít začlenění do nějaké skupiny v rámci sociální sítě. (MARTÍNEK 2015). Pokud prožíváme těžké životní období, změny ve společenském dění nebo rádech, může taková interakce fungovat jako duševní očišťa. Tím, že jedinec prožívá utrpení nebo nepohodu s jinými, může u tohoto jedince do jisté míry vzniknout pocit pohody, nebo jistého smíření, protože není v dané situaci sám. (ŠEVČÍKOVÁ 2014)

5.2 Vliv na komunikaci

Přestože je komunikace sociální lidskou potřebou, v případě nesouhlasného, nebo nenávislného projevu raději komunikujeme přes sociální sítě. Je to v první řadě dáno anonymitou. Aniž bychom znali skutečnou podobu toho, s kým komunikujeme, si následně sami utváříme na základě různých indicií obraz toho, jak dotyčný vypadá. Ovlivňuje to jeho projev, názory a naše vlastní očekávání. Do jisté míry chování ovlivňuje i pocit toho, že svět on-line není skutečný, a tak si můžeme dovolit i to, co bychom „do očí“ nikdy nevyřkli. (DOČEKAL 2019)str. 164

5.3 Vliv na integritu osobnosti

Důležité je uvědomit si, že nejsme neomylní. Zejména při výchově a vzdělávání nejen jako rodič, ale i v pedagogice je důležité, že chybovat a přiznat si chybu je stejně výchovné, jako jít příkladem. To v budoucnu pomůže mladé generaci překonat překážky, které se jim postaví do cesty, protože se je nebudou bát překročit. Nebudou se bát udělat chybu. (KARTOUS 2019) str. 168.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Výzkumné cíle, otázky a hypotézy

6.1 Výzkumné cíle

Cílem bakalářské práce je zjistit, popsat a analyzovat chování středoškoláků na sociálních sítích, včetně jejich informovanosti o potenciálních rizicích tohoto chování a o možnostech, jak tato rizika snížit. Výsledným porovnáním výzkumu má být zjištění, zda těmto rizikům dokáží účinně čelit. Dalším cílem bylo zjistit, jak sociální sítě využívají, jak je ovlivňují a zda dokáží identifikovat konkrétní potenciality, které jim přinášejí.

6.2 Výzkumné otázky

Pro své empirické šetření jsem si vytyčil tyto výzkumné otázky:

- Jak tráví středoškoláci svůj volný čas?
- Kolik času tráví na internetu a sociálních sítích?
- Jaká je jejich informovanost o potencialitách a rizicích sociálních sítí?
- Znají-li rizika vzniku závislosti na sociálních sítích?
- Jaké je jejich běžné chování na sociálních sítích?
- Zda dodržují pravidla bezpečnosti?

6.3 Hypotézy

Výše uvedené výzkumné otázky jsem konkretizoval do těchto hypotéz:

H1: Většina dotazovaných žáků tráví na sociálních sítích a internetu nejméně hodinu denně

H2: Většina dotazovaných žáků dokáže identifikovat nejvýznamnější potenciality sociálních sítí

H3: Většina dotazovaných žáků dokáže identifikovat nejvýznamnější rizika sociálních sítí

H4: Většina dotazovaných žáků dokáže identifikovat a formulovat základní zásady bezpečnosti na internetu a sociálních sítích

H5: Většina dotazovaných žáků dodržuje při pohybu na sociálních sítích pravidla bezpečnosti

6.4 Použité metody

Pro své empirické šetření jsem zvolil kvantitativní přístup. Provedením výzkumné sondy předpokládáme získání relevantních dat ve vztahu k užívání sociálních sítí mladými lidmi z dotazovaného vzorku. Metodou kvantitativního výzkumu jsem popsal jevy pomocí proměnných, které jsou sestaveny tak, aby měřily určité parametry vztahů.

Získané výsledky výzkumného šetření jsem následně zpracoval, zobrazil a hodnotil. Cílem sondy bylo tedy získat hodnotitelné údaje prostřednictvím online dotazníku.

Pro svou výzkumnou sondu jsem sestavil dotazník s celkem 17 položkami (úplné znění viz příloha). Dotazník obsahoval otázky polootevřené a uzavřené. Vedle vstupních identifikačních položek jsem sestavil otázky s volbou nabídnutých odpovědí, s možností odpověď dále specifikovat.

Dotazník jsem distribuoval mezi studenty střední odborné školy a učiliště v Praze 2 a Praze 5. Dále se do výzkumu zapojilo gymnázium z Prahy 3.

Odpovědi na dotazník jsem vyhodnotil a zaznamenal pomocí číselného kódování. Získaná data jsem porovnal a dále zpracoval v programu MS Excel ve formě tabulek a grafů. Porovnával jsem pouze kompletní navracená data dotazníku, která mohou sloužit k popisné statistice. Pro bakalářskou práci jsem použil výšečové a sloupcové grafy.

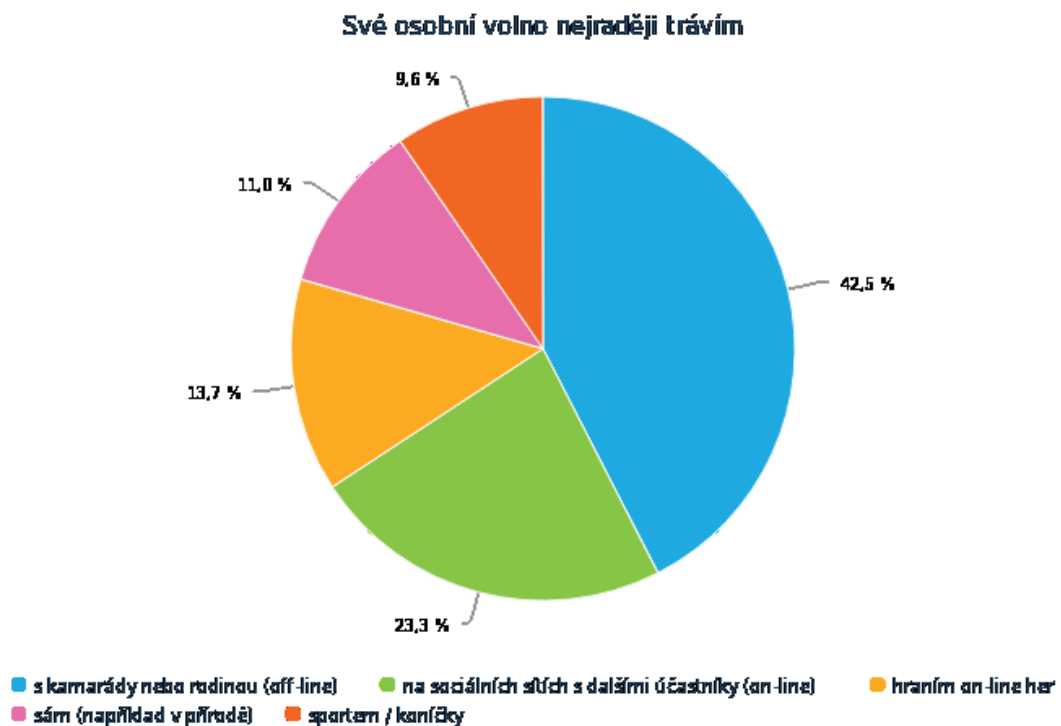
6.5 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvořili studenti střední odborné školy, maturitních i nematuritních oborů Hl. města Prahy. Konkrétně se jednalo o střední průmyslovou školu dopravní a gymnázium. Výzkum probíhal v měsíci lednu a únoru 2020. Předpokládaný soubor čítal 200 respondentů ve věkové skladbě 15 - 16 let. Dotazník byl distribuován elektronickou cestou. Osobním dopisem s žádostí o spolupráci jsem oslovil ředitele dané střední odborné školy. Dotazník byl po souhlasu s výzkumným šetřením umístěn na oficiální stránky školy. Výzkumné šetření na gymnáziu bylo zahájeno prostřednictvím vyučujícího. Zpětnou vazbou bylo obdrženo 73 kompletních odpovědí. U 39 odpovědí nebyla data vyplněna, nebo uložena. Respondenti byli ujištěni o anonymitě dotazníku a také informováni o možnosti získání zpětné vazby.

7 Výsledky dotazníkového šetření

Celkem jsem zpět obdržel 112 responzí, z nichž bylo 65% uloženo, ukončeno a odesláno zpět. 35% responzí bylo nedokončených a neuložených. Tyto byly z průzkumu vyřazeny. Respondenti nejčastěji vyplňovali dotazník 2 - 10 minut. Tak tomu bylo u 86% respondentů. Na dotazníku se podílelo 52,1 % žen, což činilo 38 osob a 47,9% mužů z celkových 73 účastníků.

Výstup k otázce č. 1:

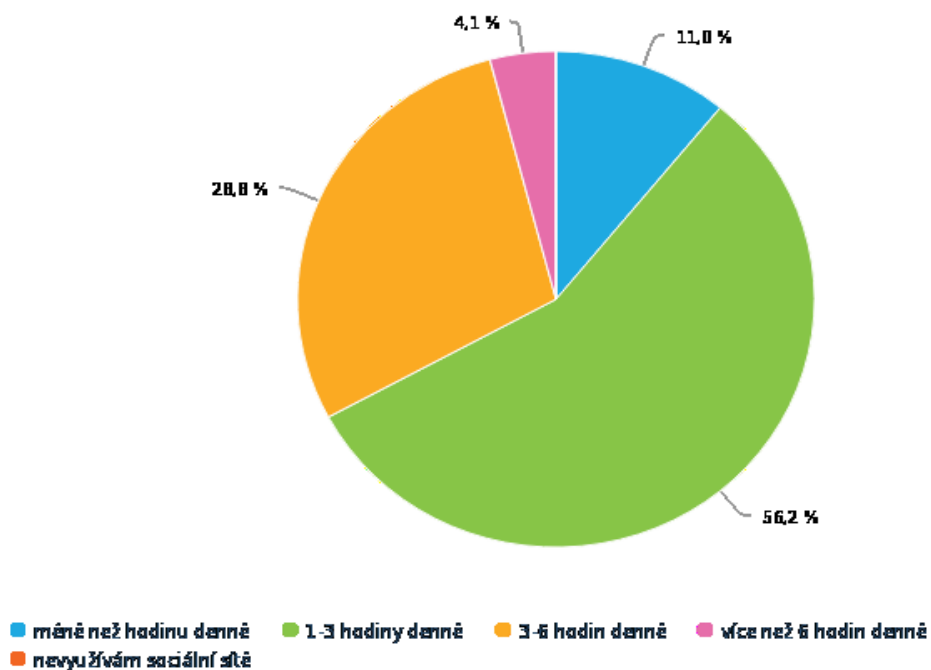
Graf 1 Způsob trávení osobního volna (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
s kamarády nebo rodinou (off-line)	31
na sociálních sítích s dalšími účastníky (on-line)	17
hráním on-line her	10
sám (například v přírodě)	8
sportem/koníčky	7

Tabulka 1 Responze k ot. č. 1 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 2:

Na sociálních sítích a internetu obvykle trávím

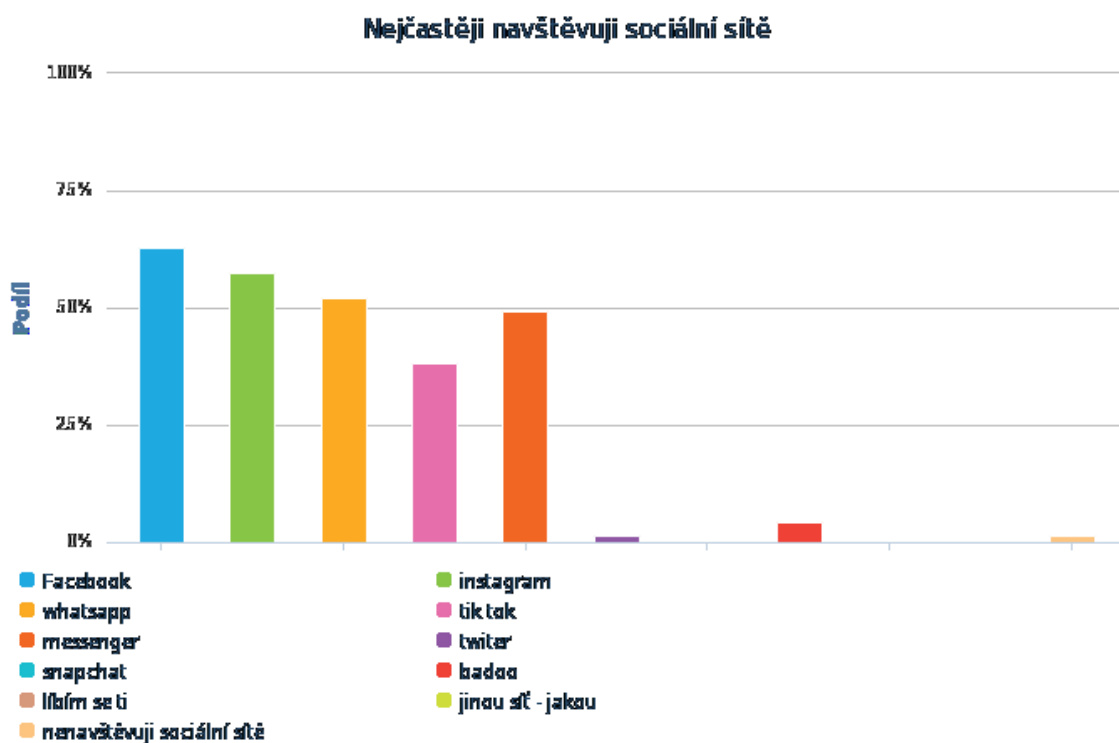

Graf 2 Trávení času na internetu (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
méně než hodinu denně	8
1-3 hodiny denně	41
3-6 hodin denně	21
více než 6 hodin denně	3
nevyžívám sociální sítě	0

Tabulka 2 Responze k ot. č. 2 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 3:

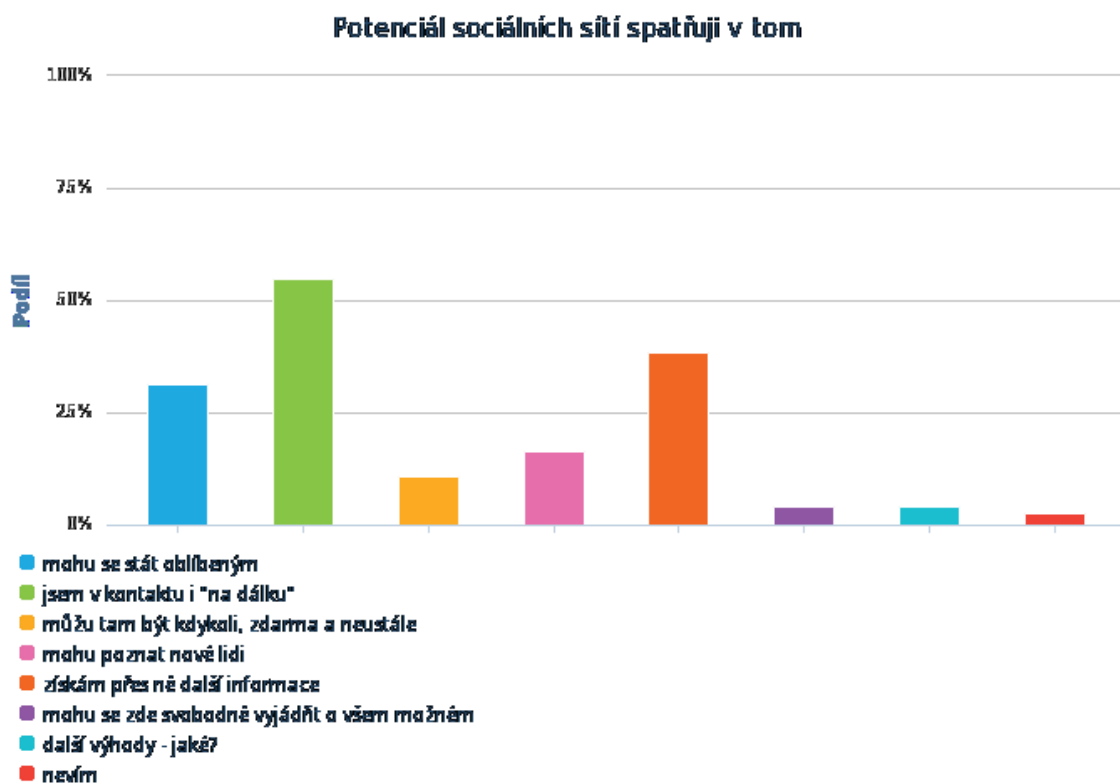

Graf 3 Nejčastěji navštěvují sociální sítě (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
Facebook	46
Instagram	42
Whatsapp	38
Tik Tok	28
Messenger	36
Twitter	1
Snapchat	0
Badoo	3
Líbím se ti	0
jinou síť - jakou	0
nenavštěvují sociální sítě	1

Tabulka 3 Responze k ot. č. 3 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 4:

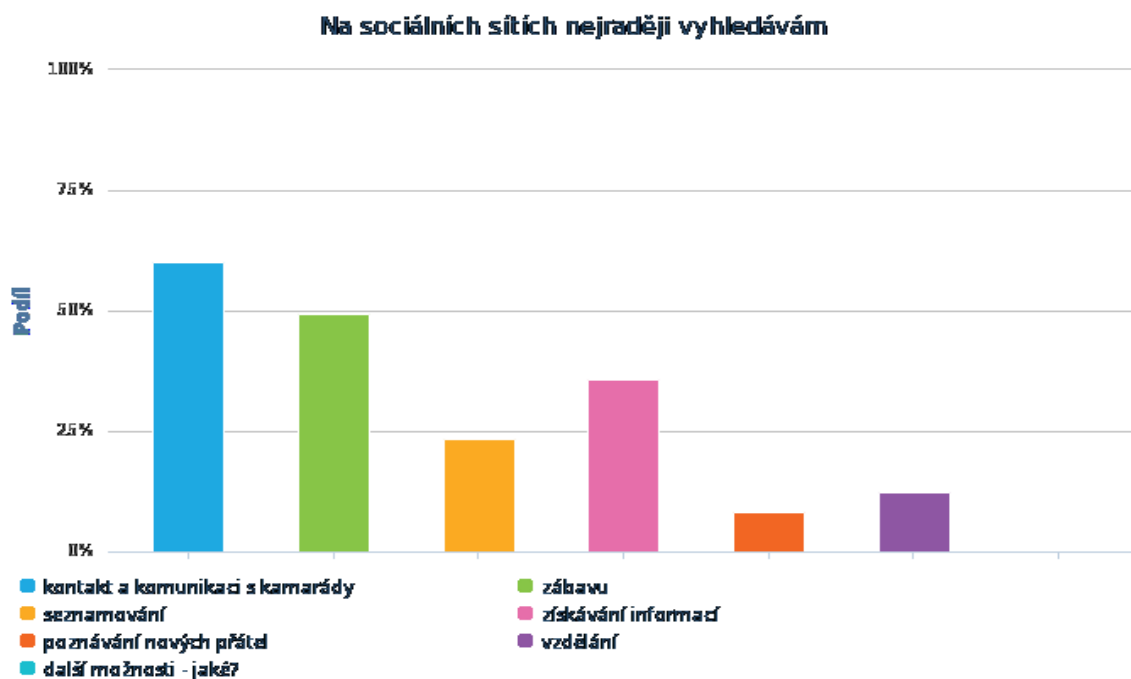

Graf 4 Spatřovaný potenciál v sociálních sítích (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
mohu se stát oblíbeným	23
jsem v kontaktu i "na dálku"	40
můžu tam být kdykoli, zdarma a neustále	8
mohu poznat nové lidi	12
získám přes ně další informace	28
mohu se zde svobodně vyjádřit o všem možném	3
další výhody - jaké?	3
nevím	2

Tabulka 4 Responze k ot. č. 4 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 5:

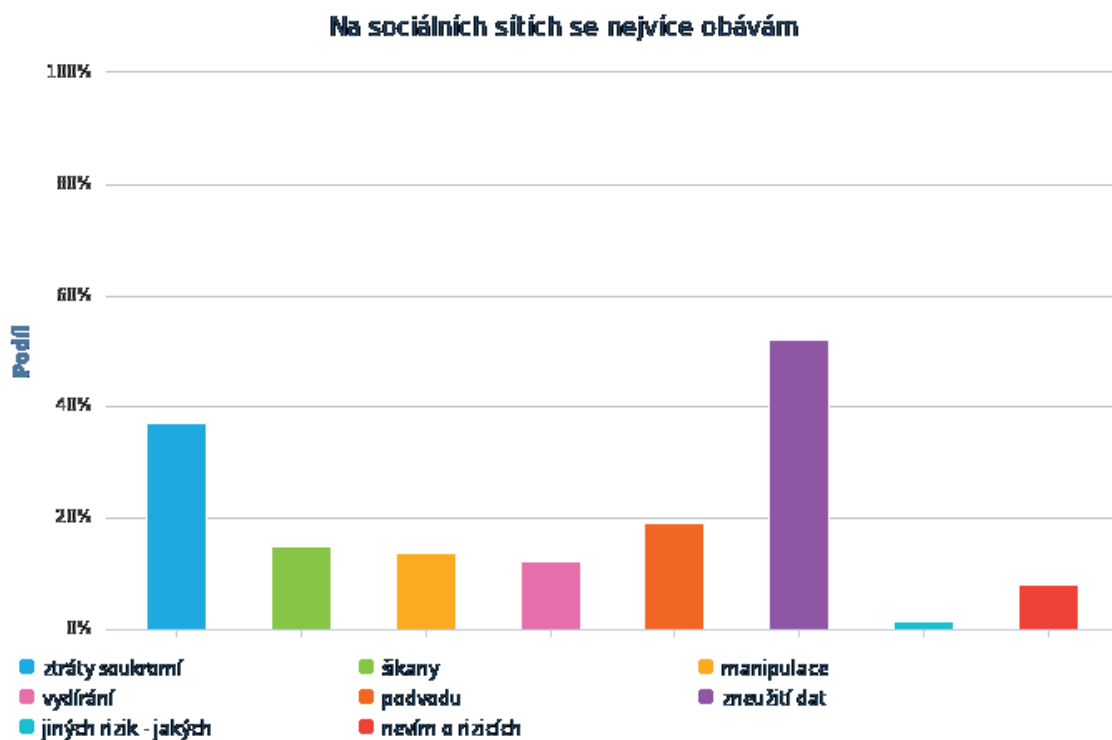

Graf 5 Na sociálních sítích nejraději vyhledávám (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
kontakt a komunikaci s kamarády	44
zábavu	36
seznamování	17
získávání informací	26
poznávání nových přátel	6
vzdělání	9
další možnosti - jaké?	0

Tabulka 5 Responze k ot. č. 5 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 6:

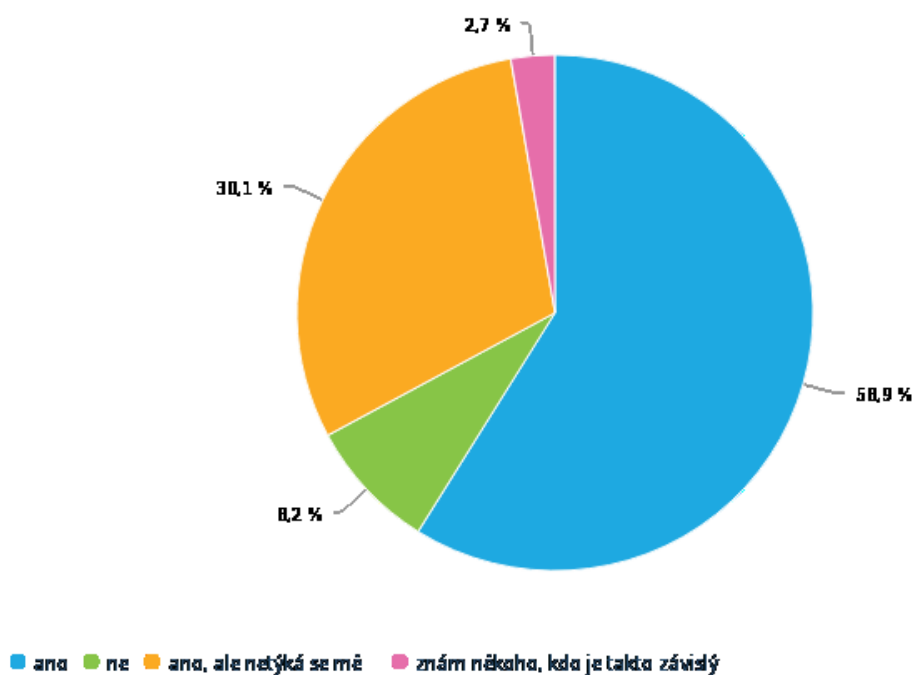
Graf 6 Na sociálních sítích se nejvíce obávám (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
ztráty soukromí	27
šikany	11
manipulace	10
vydírání	9
podvodu	14
zneužití dat	38
jiných rizik - jakých	1
nevím o rizicích	6

Tabulka 6 Responze k ot. č. 6 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 7:

Myslíte si, že existuje riziko vzniku závislosti na internetu a sociálních sítích?

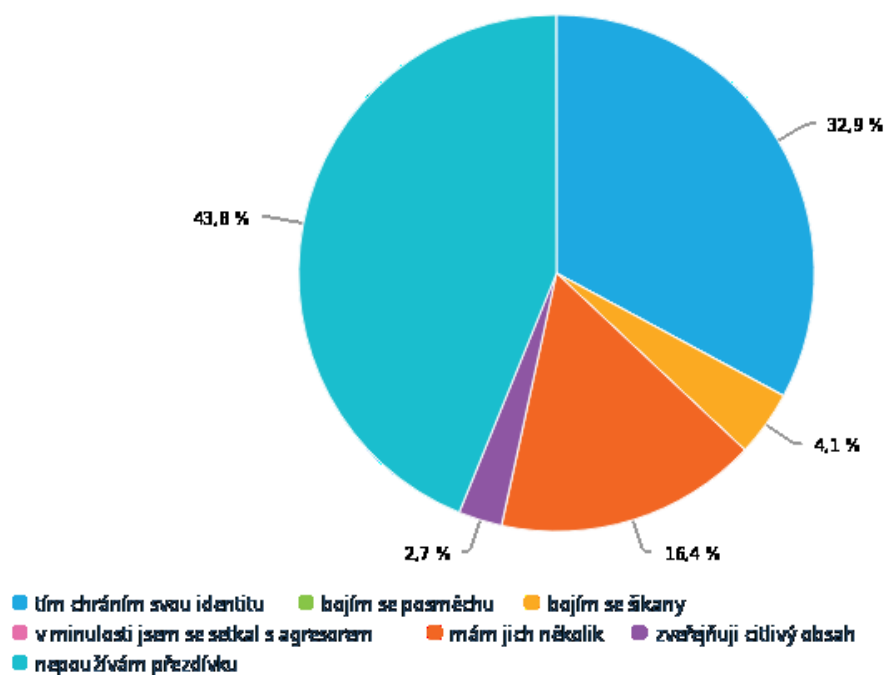
Graf 7 Existence rizika vzniku závislosti (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
ano	43
ne	6
ano, ale netýká se mě	22
znám někoho, kdo je takto závislý	2

Tabulka 7 Responze k ot. č. 7 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 8:

Profil na sociálních sítích mám založený pod přezdívkou (nickem) protože

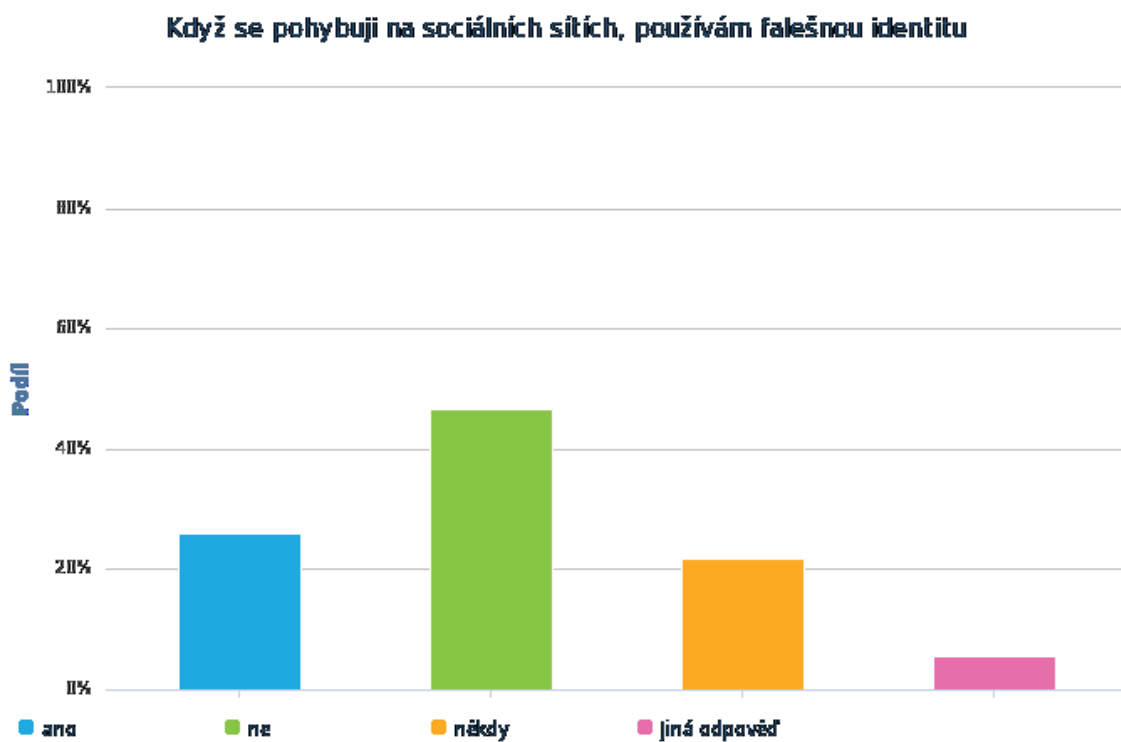

Graf 8 Profil založený pod přezdívkou (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
tím chráním svou identitu	24
bojím se posměchu	0
bojím se šikany	3
v minulosti jsem se setkal s agresorem	0
mám jich několik	12
zveřejňuji citlivý obsah	2
nepoužívám přezdívkou	32

Tabulka 8 Responze k ot. č. 8 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 9:

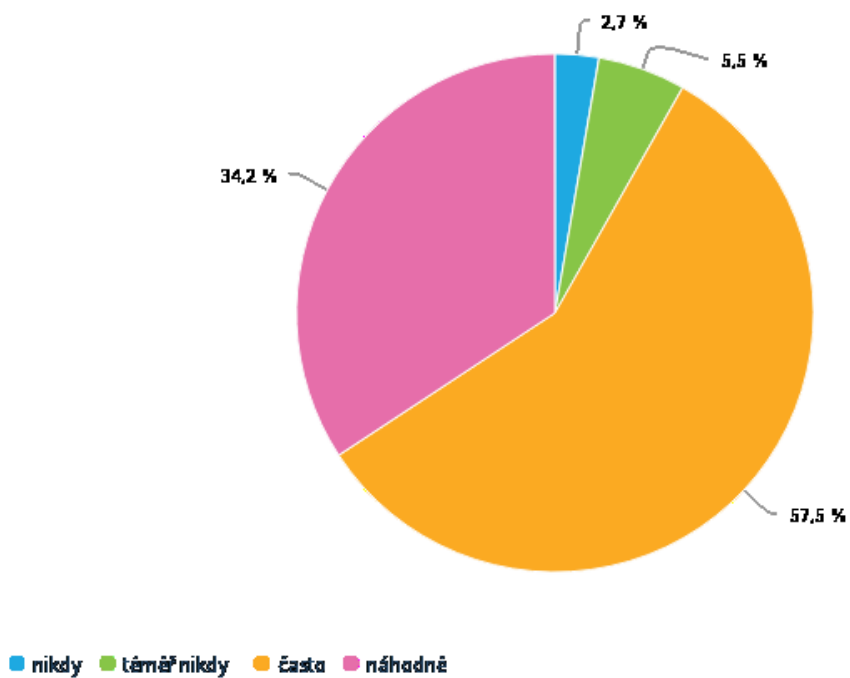
Graf 9 Použití falešné identity (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
ano	19
ne	34
někdy	16
jiná odpověď	4

Tabulka 9 Responze k ot. č. 9 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 10:

Se svými přáteli na sociálních sítích se setkávám osobně

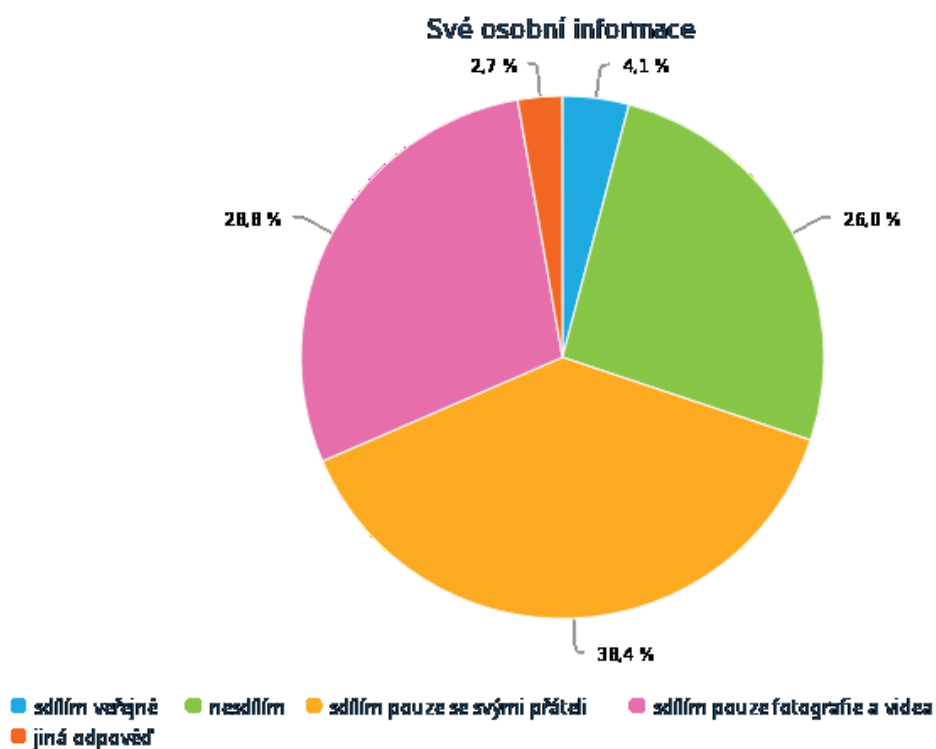

Graf 10 Osobně se setkávám s přáteli (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
nikdy	2
téměř nikdy	4
často	42
náhodně	25

Tabulka 10 Responze k ot. č. 10 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 11:

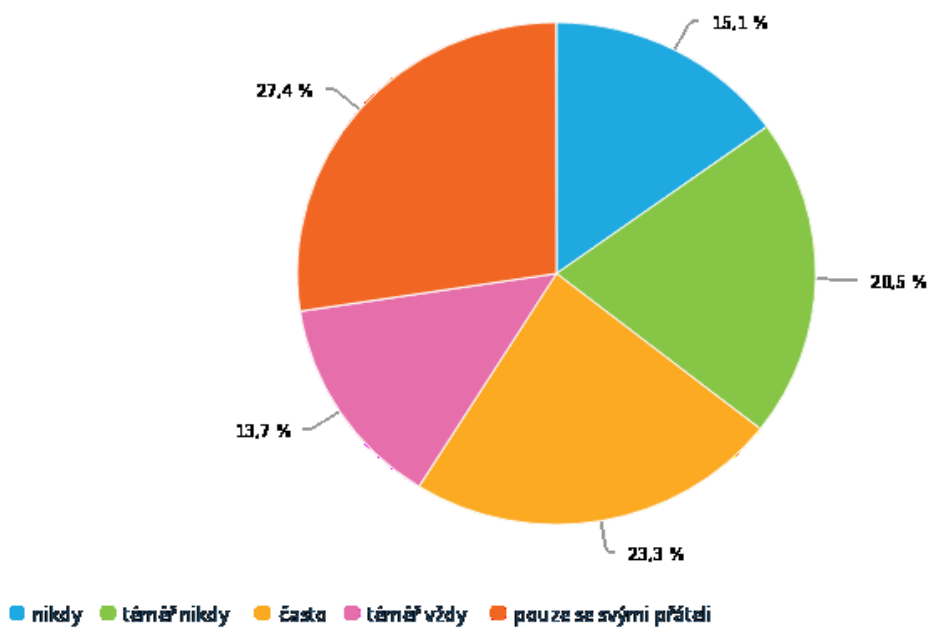
Graf 11 Sdílení osobních informací (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
sdílím veřejně	3
nesdílím	19
sdílím pouze se svými přáteli	28
sdílím pouze fotografie a videa	21
jiná odpověď	2

Tabulka 11 Responze k ot. č. 11 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 12:

Své příspěvky sdílím veřejně

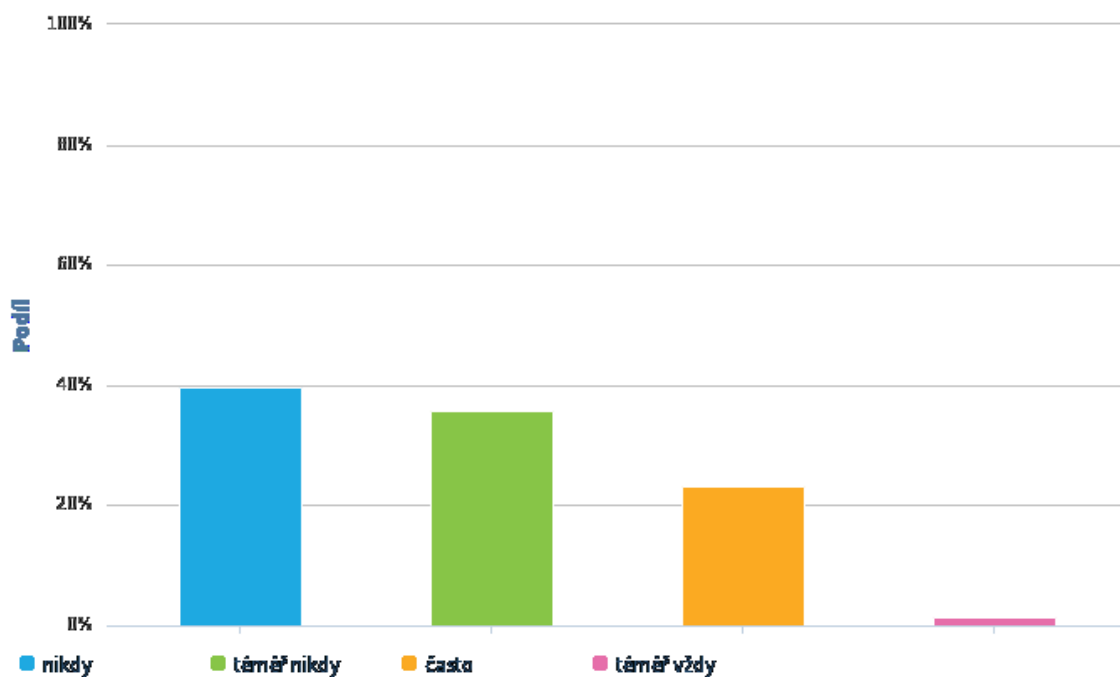
Graf 12 Veřejné sdílení příspěvků (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
nikdy	11
téměř nikdy	15
často	17
téměř vždy	10
pouze se svými přáteli	20

Tabulka 12 Responze k ot. č. 12 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 13:

Své telefonní číslo a další osobní informace na sociálních sítích poskytují

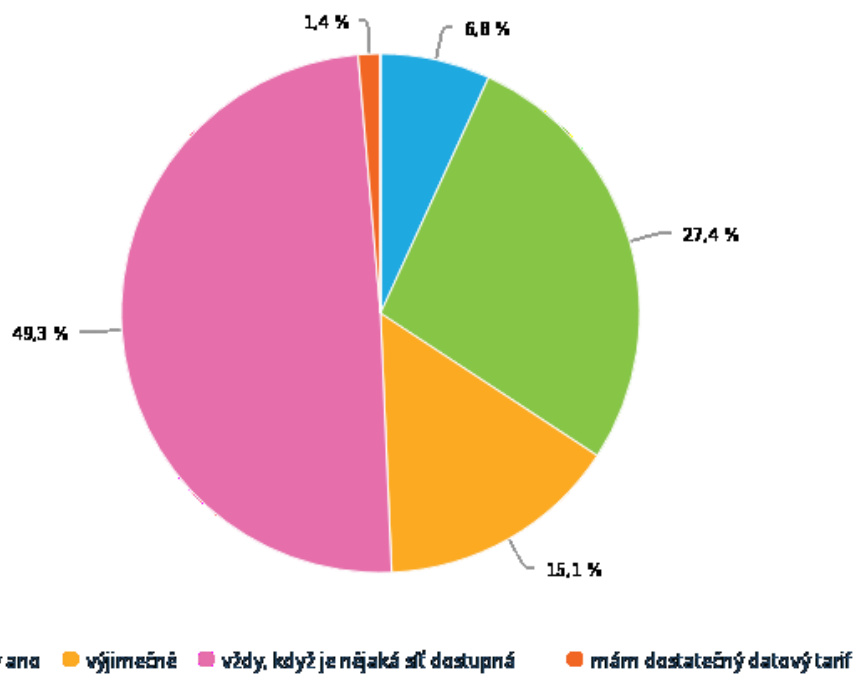
Graf 13 Poskytování telefonního čísla (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
nikdy	29
téměř nikdy	26
často	17
téměř vždy	1

Tabulka 13 Responze k ot. č. 13 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 14:

Připojuji se i přes veřejné internetové sítě (veřejná Wifi)

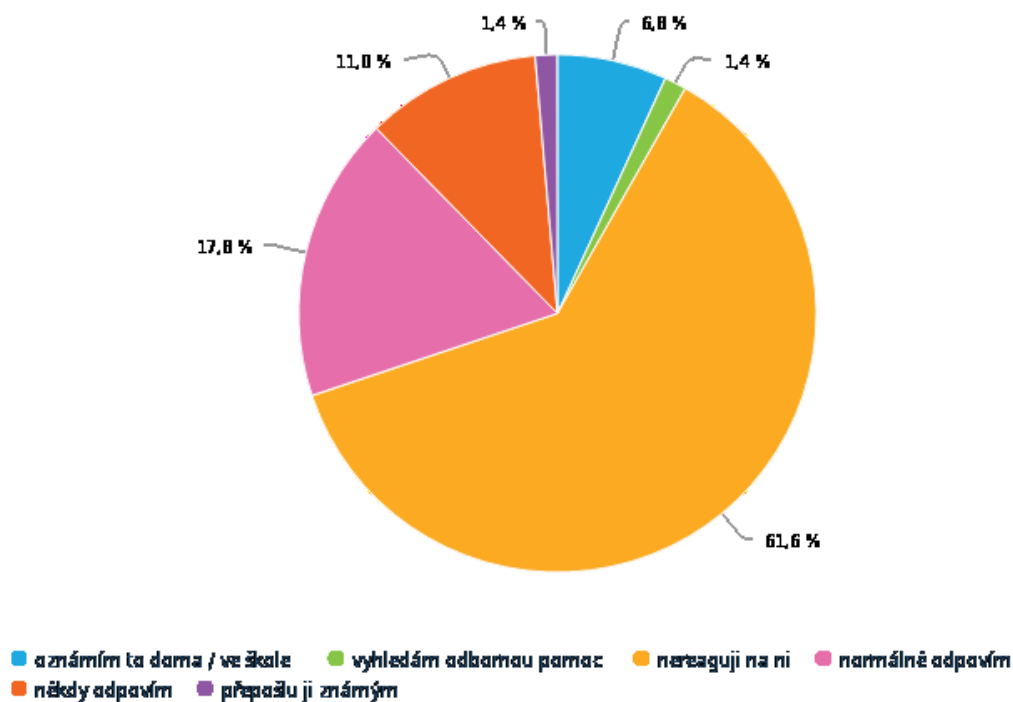
Graf 14 Připojení přes Wifi (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
nikdy	5
někdy ano	20
výjimečně	11
vždy, když je nějaká síť dostupná	36
mám dostatečný datový tarif	1
nevím	0

Tabulka 14 Responze k ot. č. 14 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 15:

Když se setkám s falešnou nebo útočnou zprávou

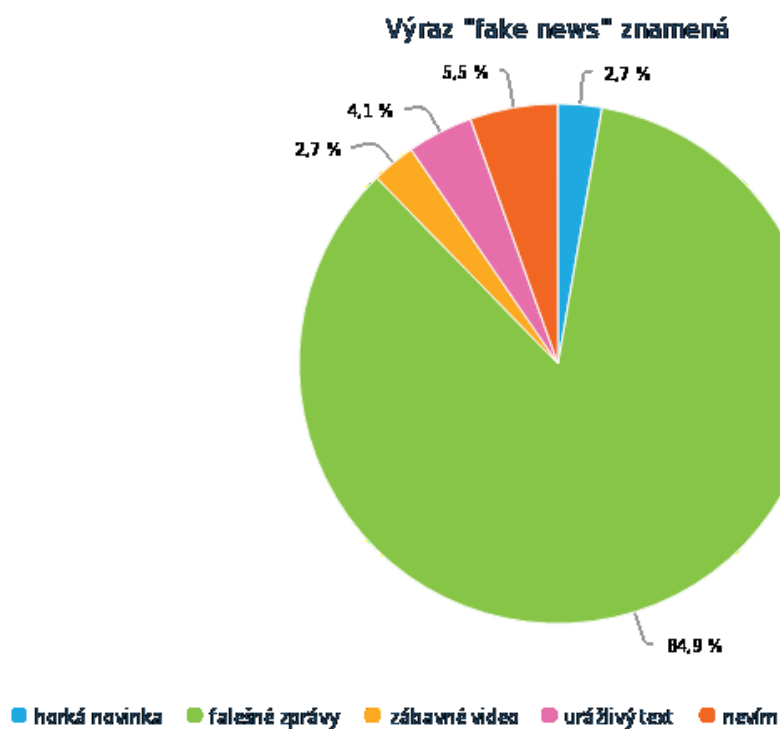

Graf 15 Setkání s útočnou zprávou (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
oznámím to doma/ve škole	5
vyhledám odbornou pomoc	1
nereaguji na ni	45
normálně odpovím	13
někdy odpovím	8
přepošlu ji známým	1

Tabulka 15 Responze k ot. č. 15 (zdroj-vlastní tvorba)

Výstup k otázce č. 16:

Graf 16 Význam fake news (zdroj-vlastní výzkum)

odpověď	počet responzí
horká novinka	2
falešné zprávy	62
zábavné video	2
urážlivý text	3
nevím	4

Tabulka 16 Responze k ot. č. 16 (zdroj-vlastní tvorba)

8 Analýza odpovědí, vyhodnocení hypotéz

K hypotéze H1 se vztahovala položka č. 2, zjišťující dobu, již respondenti v průměru stráví denně na síti. Hypotéza H1: *„Většina dotazovaných žáků tráví na sociálních sítích a internetu nejméně hodinu denně“*, byla potvrzena. Mladiství tráví na internetu osobní čas v rozpětí 1 - 3 hodiny denně v 56,2 % z dotazovaných, 3 - 6 hodin v 28,8 % případů a pouze 11 % respondentů tráví na sociálních sítích méně než hodinu. Lze tedy konstatovat, že u většiny z nich je to značný podíl volného času, který mají k dispozici. Z odpovědí na doplňující otázku č. 1 je ale dále patrné, že 42,5 % účastníků tráví raději čas s kamarády osobně, zatímco 23,3 % na sociálních sítích, což ukazuje na to, že sociální sítě nesnižují většinově potěšení z osobního kontaktu. Dále odpovědi na otázku 14 poukazují na skutečnost, že většina dotazovaných tráví svůj osobní čas na sociálních sítích v domácím prostředí, pravděpodobně proto, že nedisponují dostatečnou kapacitou datového připojení. To je podporováno odpověďmi na frekvenci připojování k veřejné Wifi (49,3 %), potencionální, nebo náhodné nezabezpečené připojení k veřejné Wifi (42,5 %), vztahujícím se k H5.

Vyhodnocením položek k hypotéze H2: *„Většina dotazovaných žáků dokáže identifikovat nejvýznamnější potenciality sociálních sítí“* lze tuto hypotézu rovněž potvrdit. V odpovědích na otázku č. 4 spatřuje 54,8 % dotázaných největší potenciál sociálních sítí v kontaktu "na dálku". 28 % spatřuje další potenciál v možnosti získávání vyhledávání nových informací. Sociální kontakt a komunikace směřující tímto směrem dokládá i 60,3 % u odpovědí na otázku č. 5. Při samotném pobytu na sociálních sítích mladiství uvedli na druhém místě vyhledávání zábavy 49,3 %, a následně získávání informací 35,6 %. Tímto bylo zjištěno, k jakému účelu využívají žáci středních škol sociální sítě.

Třetí hypotéza H3: *„Většina dotazovaných žáků dokáže identifikovat nejvýznamnější rizika sociálních sítí“* předpokládala vhod-

né chování žáků při identifikaci rizik spojených s využíváním sociálních sítí. Riziko vzniku závislosti na internetu reflektuje 58,9 % žáků. 30,1 % o tomto riziku ví, ale nevnímá jej (otázka č. 7). Největší obavy mají žáci ze zneužití dat (52,1 %), ze ztráty soukromí, (37 %), podvodu (19,2 %), z kyberšikany (15,1 %), z nebezpečné manipulace (13,7 %) a z vydírání 12,3 %, (viz odpovědi na otázku č. 6). Výsledky odpovědí na tyto položky naznačují, že minimálně na deklarativní rovině, žáci rizika pohybu na sítích vnímají a hypotézu 3 můžeme přijmout.

Podobným směrem byla zaměřena i hypotéza H4: „Většina dotazovaných žáků dokáže identifikovat a formulovat základní zásady bezpečnosti na internetu a sociálních sítích“, již můžeme na základě odpovědí žáků také přijmout. Při zjišťování základních zásad pohybu na sociálních sítích většina žáků uvádí, že by byla schopna identifikovat falešnou zprávu v 84,9 % dotázaných. Při setkání se s útočnou zprávou většina žáků uvedla, že by na takovou zprávu nereagovala (61,6 %), v 17,8 % by žáci na útočnou nebo falešnou zprávu normálně odpověděli (otázka č. 15). Míra rizikového jednání je ale částečně zvýšena okolností, že většina žáků vystupuje pod vlastním jménem (43,8 %), zatímco za účelem ochrany své identity používá přezdívku 32,9 %, (otázka č. 8). S ostatními uživateli se osobně setkává 57,5 % žáků (otázka č. 10). Zde by byly třeba doplňující informace o struktuře online kontaktů žáků: riziko by bylo nižší, pokud by žáci komunikovali v úzké skupině, kde se navzájem skutečně znají.

K hypotéze H5: „Většina dotazovaných žáků dodržuje při pobytu na sociálních sítích pravidla bezpečnosti“ se vztahovaly položky 11 a 12. Z odpovědí vyplývá, že dodržování bezpečnostních pravidel při užívání a pobytu na sociálních sítích, není dostatečné. K veřejné (nezabezpečené) Wifi se připojuje 49,3 % dotázaných. Zde vzniká velké riziko zejména v případě sdílení osobních informací, které zveřejňuje 23,3 % žáků (otázka č.12), a z toho 28,8 % sdílí převážně multimediální obsah - fotografie a videa (otázka č. 11). Své telefonní číslo na sociálních sítích sdílí 23,3 % žáků. H5 můžeme tedy zamítnout.

Závěr

Sociální sítě mohou svým uživatelům poskytnout naplnění jejich potřeb podle aktuálních možností. Uživatelé si sami dle rozmanité nabídky vybírají požadovaný obsah. Ale teprve až užíváním těchto sítí a úměrně rozumové vyspělostí každého jedince mohou být získány zkušenosti pro správné možnosti využití sociálních sítí a internetu, jehož prostřednictvím jsou sítě šířeny.

Data získaná v mé výzkumné sondě ukazují, (byť se jejich vypovídací hodnota vztahuje pouze k danému výzkumnému souboru a nelze je zevšeobecňovat), že internet a sociální sítě představují pro dotazované žáky jednu z nejvýznamnějších možností, jak trávit volný čas. Ve vzorku respondentů je stále nejužívanějším komunikačním prostředkem Facebook, přestože ve světě o svoji výlučnost již přišel. Pozornosti se dostává Instagramu a můžeme předpokládat, že postupně naroste význam TikToku, i když spíše u populace rané adolescence. Pouze menšina z respondentů, cca 11%, tráví denně na sociálních sítích méně než hodinu. Zároveň ale respondenti stále upřednostňují osobní kontakt s kamarády, pokud je to možné.

V online komunikaci spatřují respondenti prostředek, jak komunikovat s ostatními, když není osobní setkání možné. Jako další potencialitu sociálních sítí považují možnost získávání informací a zdroj zábavy. Studující dále deklarují, že jsou si vědomi rizik, které anonymita virtuálního prostředí přináší. Ne vždycky ale zásady bezpečnosti dodržují. Někdy, i když v menšině, reagují na fake news a přispívají tak k jejich rozšiřování, občas podstupují riziko připojování na nezabezpečené veřejné wifi, patrně z důvodu nedostatečného objemu dat, která mají k dispozici. Žáci si jsou rovněž vědomi rizika vzniku závislosti na internetu, jsou ale přesvědčeni, že se jich to netýká. Vzhledem k tomu, kolik času na internetu denně tráví, nelze nějakou formu závislosti vyloučit, ta však nebyla předmětem výzkumu.

V současnosti narůstá veřejná informovanost o rizicích sociálních sítí, např. prostřednictvím seriálu „Jak na internet“ veřejnoprávní televize. Dá se předpokládat, že i další riziko zneužívání sociálních sítí, v naší výzkumné sondě nezkoumané, sexuální zneužívání a predátorské chování, bude diskutováno v širším měřítku.

ku poté, co veřejnost bude moci zhlédnout film „V síti“ a poté, co se jeho soft verze dostane do distribuce školám.

V našem výzkumném šetření jsme jako příspěvek k prevenci použili zveřejnění případové studie „Případ Alenka“, jejíž popis jsem zaslal společně s výsledky naší sondy zájemcům z řad našich respondentů a je přílohou této bakalářské práce.

Přílohy

Případová studie

V rámci kazuistiky (z latinského *Casus* - případ), Vám přiblížím zpracovanou případovou studii, vycházející ze skutečného spáchaného trestného činu na nezletilé oběti. Zde došlo k propojení několika zkoumaných rizikových jednání.

Vzhledem k tomu, že se jedná o reálný případ, kde byl již odsouzený pachatel, a ve kterém figurují skutečné osoby, byly pro použití kazuistiky v této bakalářské práci jejich jména pozměněna. Zejména u nezletilé oběti byla její totožnost utajena v souladu s ustanovením podle § 42 odstavce 3, písmena d), zákona č. 218/2003 Sb. O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Pro další pokračování ji budeme nazývat Alenka.

Případ „Alenka“

V červnu roku 2015 začali Pražští kriminalisté druhého obvodu, prověřovat oznámení matky oběti pro podezření ze spáchání přečinu ohrožení výchovy dítěte podle ustanovení § 201 odstavce 1, písmena a), odstavce 3, písmena b) trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 sb. Trestní zákoník) (Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb. 2019). Matka Alenky se dostavila na místní oddělení policie a zde oznámila, že ve svém počítači našla v přihlášeném profilu své nezletilé, tehdy dvanáctileté dcery, závadovou komunikaci s cizím člověkem. Do této komunikace nahlédla ze zvědavosti, protože již po delší dobu shledávala u dcery změny v chování. Také dceru na komunikaci s muži upozorňovala, varovala jí od toho, a nebylo jí lhostejné, co a s kým si píše. Jak následně zjistila, komunikace se týkala sexuální tematiky, která spočívala v popisování virtuálního pohlavního styku.

Matka nezletilé sama nevěděla, jak se s takovýmto zjištěním má vypořádat. Nutno uvést, že matka má dvě dcery ve střídavé péči se svým bývalým manželem, a do současnosti se s ničím obdobným nesešla a neměla tak žádné vlastní zkušenosti.

Od samotné Alenky bylo při prvotním výslechu zjištěno, že se s neznámým mužem seznámila již v závěru roku 2013 při hraní online hry s názvem *Dobyvatel.nova.cz*. Zde v internetovém rozhraní uvedené hry, využila mimo hraní možnosti přihlášeného uživatele, a

na anonymním chatu v prostředí nabídky hry se seznámila s dalším přihlášeným on-line uživatelem vystupujícím pod nickem (přezdívkou) TopGun17. Po navázání prvotního kontaktu nezávaznou konverzací a získání důvěry Alenky ze strany anonymního uživatele, mu následně prozradila svůj nick na sociální síti Facebook.com. Zde si jí uživatel vyhledal a Alenka tak zjistila, že na sociální síti vystupuje pod nickem „Maty“. Vzájemná komunikace se v počátku vedla v obecné rovině seznamování. Přitom Alenka zjistila, že chatuje s osmnáctiletým mužem jménem Matyáš Janků, v současnosti umístěném v dětském domově v Hradci Králové. Ten na internetu údajně hledal virtuální kamarády, protože se cítil po smrti svých rodičů osamoceny. Navíc již od počátku začal ve své oběti živit vědomí, že je v současné době ze strany ostatních chovanců šikanovaný. V Alence vzbudil dojem, že se jedná o plachého a citlivého mladého muže, se kterým soucítila a začala mít pocit, že si rozumějí. Proto si s ním Alenka od prosince roku 2013 dopisovala téměř denně. Koncem ledna 2014 se téma konverzace začala stáčet k citlivějším tématům, sex nevyjímaje.

Od února 2014 vedly již společnou konverzaci téměř denně převážně prostřednictvím sociální sítě Facebook. Zde ze zajištěné komunikace bylo zpětně zřejmé, že se obě strany už znají, a vznikl mezi nimi vztah. Společně potom dále plánovaly své setkání na letním táboře. Konverzace se následně vyvíjela přes slib reálného milostného styku, až po společné plánování budoucnosti včetně svatby a plánování založení rodiny. Sbližující se pár plánoval i pořízení vlastních dětí.

V této době, v průběhu měsíce února roku 2014, bylo později z obsahu internetové komunikace zjištěno, že se pár již sblížil natolik, že se prakticky dalo hovořit o lásce, kdy si navzájem oběť a pachatel sdělovali, že se milují.

Pachatel v oběti prohloubil iluzi reálnosti i tím, že kolem sebe a Alenky vytvořil okruh virtuálních osob, aby tak cíleně a přesvědčivě působil na svou oběť. Vzhledem k věku a rozumové vyspělosti oběti se pachateli podařilo Alenku dostatečně přesvědčit o své existenci. Tato byla přesvědčena o skutečnosti virtuálních osob, se kterými komunikovala.

Odděleně tak Alenka vedla další komunikaci s fiktivní kamarádkou Matyho z dětského domova – Markétou, vystupující pod nickem (přezdívkou) „Maky“. Dále potom vedla odděleně konverzaci s dalším kamarádem z chatu hry Dobyvatel, a pozdějším kamarádem Matyáše – Nikolayem, vystupujícím pod nickem „Nico“. Mezi další fiktivní osoby a kamarády z dětského domova patřil i Jeník, Patrik a další.

Následně bylo zjištěno, že Alenka neznámému poskytla i své telefonní číslo a na oplátku dostala i jeho telefonní číslo. Bylo zjištěno, že s tímto účastnickým telefonním číslem v minulosti byla minimálně dvacetkrát v telefonním kontaktu, kdy telefonní hovor vždy přijala jedna a tatáž osoba, žena ve věku mezi třiceti až čtyřiceti lety, která se představila jako Hanka Petrásková. Ke své osobě uvedla, že je vychovatelkou v dětském domově a fungovala jako prostředník mezi Alenkou a Matyášem Janků. Buď vzkaz Matyášovi vyřizovala, nebo ho od Matyáše předávala. To se stalo ve dvou případech, kdy sám pachatel volal oběti. Poškozená nikdy osobně s Matyášem Janků nehovořila. Tento se následně buď vymlouval, že je zaneprázdněn, někdo ho volá a podobně. Případně telefon rovnou zvedla vychovatelka, která jej měla mít stále u sebe.

Vychovatelka, Hanka Petrásková, podle následných zjištění vedla s poškozenou i rozhovory týkající se intimního života Matyáše Janků a nabádala poškozenou k větší progresi a posunutí intimního vztahu. To mělo mít za účel posílnění sebevědomí osamocенého a citlivého Matyáše, který navíc údajně trpěl závažnými zdravotními problémy se srdcem.

Rovněž prostřednictvím fiktivní osoby „Nica“ poškozená zjistila, že ten za Matyášem do dětského domova jezdí a navštěvuje ho. I on věděl o údajných zdravotních potížích Matyáše a utvrzoval v tom poškozenou Alenku. Ta se potom i na doporučení „tety“, jak vychovatelku Hanku Petráskovou poškozená Alenka nazývala, uchýlovala k virtuálnímu sexu s Matyášem Janků. Těmito sexuálními akty měla Matyáše Janků povzbuzovat a podporovat k životu. Matyáš Janků opakovaně předstíral závažnost nemoci až na samé hranici přežití. Zde z nezaujatého pohledu docházelo k citovému vydírání poškozené za využití sociotechniky.

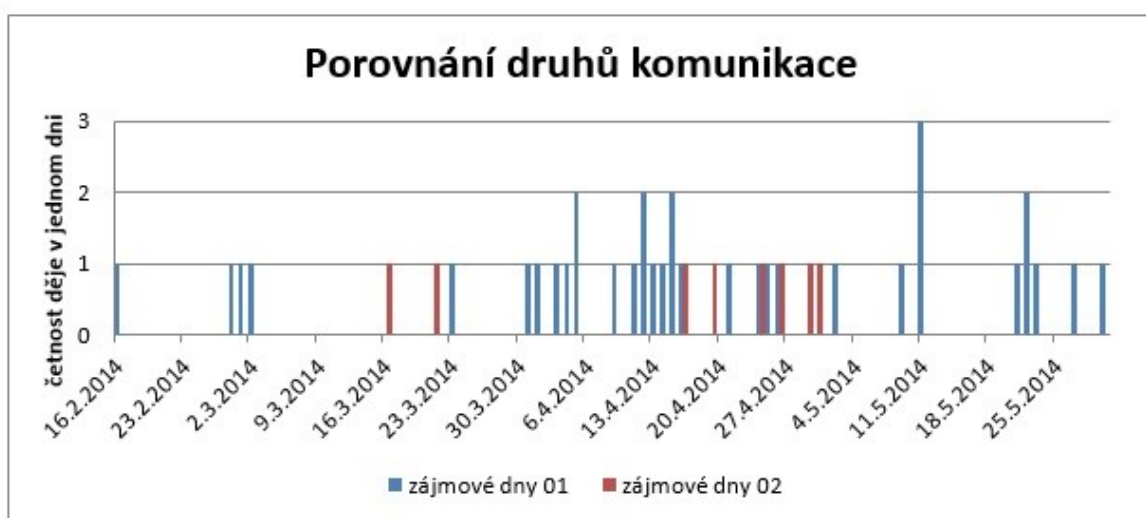
Matyáš Janků se snažil v Alence vzbudit pocit beznaděje a ztráty smyslu života a čekal, jak na to bude reagovat. Při sebe-menším náznaku jejího soucitu toho ihned zneužil a řeč převedl na téma s pornografickým podtextem. Pokud se mu to podařilo, živil v Alence pocit, že mu to velice pomohlo a již si zajišťoval další budoucí komunikaci na stejné úrovni na příští dny.

Zcela nejzávažnější a závadová je potom z hlediska kriminalistů konverzace, která se odehrávala opakovaně ke konci února, následně v polovině března a dubna roku 2014. Zde svou oběť Matyáš Janků týral opakovaně přípravou své sebevraždy. Pachatel vždy sledoval reakci oběti, od které se nechal přesvědčovat, aby ji neuskutečnil. V jednom případě již došlo k pokusu, ve kterém měl pachateli někdo dokonce zabránit. Pachatel prostřednictvím profilu Matyáše Janků své nezletilé oběti popisuje průběh sebevraždy, a

tím jí dává nebezpečný příklad jeho následováním. Pachateli se podařilo poškozenou vmanipulovat do stavu, že zcela uvěřila všemu, co s Matyášem prožívala a to zejména díky manipulaci s psychikou nezletilé oběti.

Poškozená Alenka byla připravena si vzít podle předem určeného scénáře dokonce i svůj život v případě, že by Matyáš Janků zemřel. Ten své oběti přesně popsal, jak má po jeho smrti spáchat sebevraždu. Oběti tvrdil, že se s ní poté setká v nebi.

Ve své komunikaci Alenka uvádí, že pláče a doslova zmiňuje, že bez něj nedokáže žít a raději proto spáchá sebevraždu. Během těchto komunikací a prožívání smrtelných stavů života Matyáše Janků poškozená Alenka dokonce ani některé dny nechodila do školy.

Graf 17 Porovnání druhů komunikace (zdroj-vlastní tvorba)

zájmové dny 01 - zobrazují dny, kdy se komunikace týkala sexuální tematiky

zájmové dny 02 - zobrazují dny, kdy se komunikace týkala sebevražedné tematiky

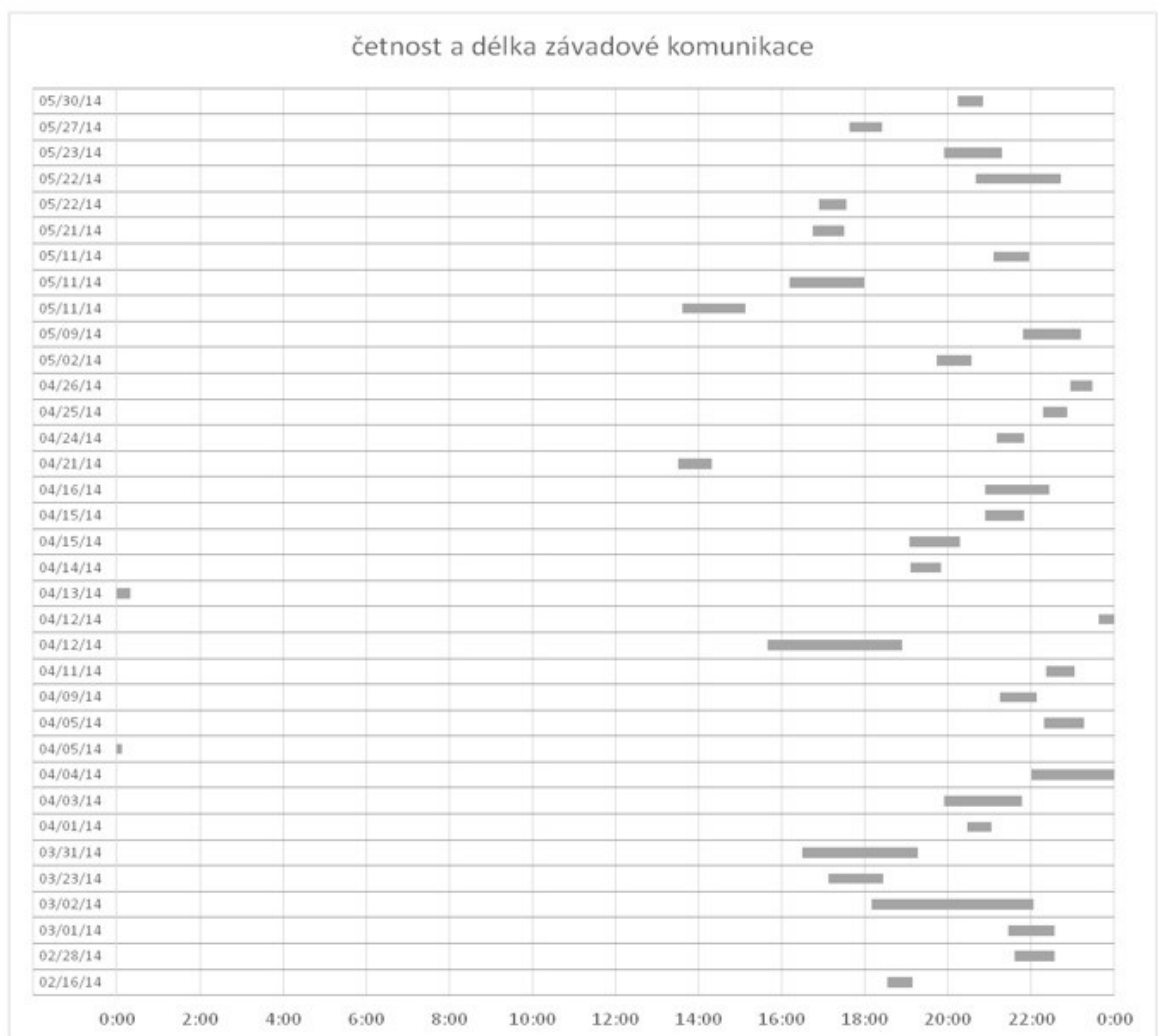
Zobrazení grafu znázorňuje, kolikrát byla uskutečněna závadová komunikace v jednom dni.

Dále vzniká přehled o vysoce rizikové sebevražedné tematice, kterou následovala komunikace se sexuální tematikou.

Výsledkem lze porovnat, do jaké míry vedlo citové vydírání k uskutečnění sexuální potřeby pachatele útoku.

Pachateli se podařilo poškozenou Alenku vmanipulovat do fiktivního dění natolik, že ona sama vyhledávala možnosti komunikace s „Matyášem“. Často se tak stalo, že ani pachatelka neměla dostatek času na nezletilou oběť. Alenka se postupně časem aktivně an-

gažovala v popisování sexuálních praktik, kde přebírala aktivitu. Společně tak popisovali vzájemný orální sex včetně análního styku a ejakulace. To vše pramenilo z jejího zmanipulování pachatelem. Tomu se podařilo i přes jisté mystérium a duševno, které kolem svých postav vytvořil, Alenku naprosto odtrhnout od reality. To dosvědčuje i fakt, že na koci května roku 2014 společně uzavřeli virtuální sňatek v arcidiecézi v Hradci Králové, po kterém se Alenka pachatele ptá, zda má nyní užívat příjmení Janků a podepisovat se tak i ve škole.

Graf 18 Přehled průběhů komunikace (zdroj-vlastní tvorba)

Zobrazení grafu v jednotlivých inkriminovaných dnech, zobrazující četnost a délku probíhající závadové komunikace se sexuální tematikou za účelem porovnání rizikových časů v závislosti na denní době

V této fázi vyšetřování již na základě výše uvedeného zjištění a doposud zajištěných informací a skutečností byla stanovena kriminalistická verze, že osoba Matyáše Janků je ve skutečnosti žena, která se do telefonu představila jako vychovatelka Hanka Petrásková. IP adresa, ze které k internetu pachatelka přistupovala prostřednictvím sítě NAT, čítala několik tisíc uživatelů. Jak vyšlo po zadržení najevo, komunikaci s obětí provozovala z místa svého bydliště, které se neshodovalo s trvalou adresou. Rovněž číslo mobilního telefonu pachatelky nebylo registrováno v síti žádného operátora v rámci české republiky. Následným operativním šetřením za využití veškerých dostupných kriminalistických, technických a taktických prostředků byla jako podezřelá ustanovena Renáta Herzogová, roč. 1971.

Během operativního šetření vyšlo najevo, že pachatelka k závadové komunikaci se svou obětí používala výhradně svou počítačovou sestavu.

K osobě pachatelky bylo následně provedeným šetřením zjištěno, že je vdaná a žije se svým manželem a dětmi. Sama je matkou osmi dětí, z nichž jména některých se shodují s fiktivními postavami stvořenými pro potřebu manipulace své oběti. Pachatelka byla v době páchaní skutku na mateřské dovolené. Od června roku 2014 byla následně nezaměstnaná a vedená na úřadu práce. V minulosti byla již trestně stíhána za zanedbání péče o dítě, kdy jí syn utekl z domu a spadl do koupaliště, kde se utopil. Za to byla odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 16 měsíců na zkušební dobu dvou let. Dále potom opakovaně za drobnou majetkovou trestnou činnost, kdy jí byly uděleny podmíněné tresty odnětí svobody.

Ve své výpovědi pachatelka uvedla, že páchala výše popsanou trestnou činnost na nezletilé oběti vědomě. Pácháním tohoto přečinu se snažila utéci od reality všedního života a svým osobním problémům. Její jednání však bylo zcela zjištěné a plánované. Dopředu měla rozmyšlený a založený profil, pod kterým vyhledávala a již od začátku komunikovala s potencionální obětí, jak vyplývá ze zjištěných skutečností a šetření.

Pachatelka skutku nechtěla nikdy v minulosti prostřednictvím internetové komunikace poškozené její intimní fotky, ani této nenabízela finanční prostředky. Sama oběť uváděla, že jejich fotek měla prostřednictvím platformy Facebooku dostatek. Alence nikdy nebylo ze strany pachatelky vyhrožováno, ani nebyla vydírána. Pouze se bála, aby se o ničem nedozvěděla její matka. Proto nedošlo ani k plánované schůzce. Ze strany útočnice se jednalo o socio-techniku s prvky deepfake, tak jak ho dnes vnímáme. V tomto přípa-

dě však nešlo o klasické deepfake jednání s využitím audiovizuálního provedení. Svůj fiktivní profil, pod kterým vystupovala před svou obětí, opatřila fotografií cizího neznámého mladíka, staženou volně z internetu. Takto si počínala i u dalších vymyšlených postav, vytvořených za účelem zrealizování svého cíleného podvodu. Pachatelka po svém zadržení uvedla, že s Alenkou vědomě komunikovala pod fiktivním profilem. O své oběti věděla mnoho osobních informací. Zнала totožnost oběti a její trvalé bydliště. Fakticky znala veškeré osobní zvyky a zvyklosti každodenního života nezletilé. Přiznala pedofilní sexuální vztah se svou obětí. Dále uvedla, že by v komunikaci s Alenkou chtěla i nadále pokračovat, avšak poté, co by se jí omluvila. Nakonec pachatelka uvedla, že chce nadále komunikovat se svou obětí již pod svým skutečným profilem, kdy poškozená bude znát její totožnost.

Poškozená Alenka dle očekávané reakce nejprve nepřipustila, že by se stala obětí pachatelky trestného činu a její postoj a reakce k vývoji odhalení celé věci byl zprvu odmítavý. Svou výpověď k věci policejním orgánům neposkytla. Ze strany orgánu péče o nezletilé a mládež byly matce doporučeny návštěvy psychologa. Preventivní program pro oběti poškozená odmítla.

Poškozená rovněž od počátku odmítla znalecké zkoumání z oboru zdravotnictví – pedopsychiatrie a klinické psychologie. Při nedobrovolném vyšetření za doprovodu matky následně prohlásila, že chce mít klid a s událostí se vyrovná sama. V době plánovaného vyšetření byla poškozená plačtivá. Postrádala realistický náhled na situaci, ve které se nacházela i na vlastní psychický stav. Vzhledem k závažnosti prověřovaného případu dle znalců hrozilo poškození psychického zdraví posuzované nezletilé poškozené, vznikem a rozvojem závažné psychopatologie. Z tohoto důvodu bylo doporučeno umístění ve zdravotnickém zařízení na specializovaném pracovišti za účelem diagnostického pobytu. Následně by mohlo být zjištěno a dále prověřováno možné ublížení na zdraví oběti ze strany pachatelky.

Porovnání výzkumu

Při porovnání výsledků výzkumného šetření s případovou studií jsem se zaměřil na postup při odhalování podvodného a podezřelého jednání páchaném pachatelem na mládeži.

Na případu Alenky bylo zjevné, že tato nejprve požádala o pomoc nejbližší okolí svých kamarádů, kterým se svěřila se skutečností, resp. existencí virtuálního kamaráda. Následně pak ale nebdala názorů svého nejbližšího okolí na nebezpečí a možné úskalí

další komunikace. Přehliživě reagovala i na sdělení faktického stavu, a sice že osoba vystupující pod profilem Matyáš Janků nemá žádné jiné kamarády, vyjma poškozené a nelze jej dohledat na jiných sociálních sítích. Zejména toto bylo vzhledem k věku postavy zavádějící.

Jak provedeným výzkumem vyšlo najevo, většina dotazovaných respondentů se dopouští opětovně rizikového jednání, i když byli seznámeni s formami a možnostmi jeho odhalení. Hrozící rizika pomíjejí za účelem docílení vyššího společenského a sociálního statusu. Ten je zejména na sociálních sítích mládeži upřednostňován. Hodnotícím kritériem je zde počet virtuálních přátel, příspěvků, pozitivních reakcí a počet sledujících.

I přes současnou osvětu a preventivní poradenství, např. formou školního preventisty a psychologa, stále dochází k případům zneužívání a vydírání prostřednictvím sociálních sítí. Dochází k tomu ze strany kyber - útočníků, kteří páchají trestnou činnost na mládeži buď za účelem svého uspokojení, nebo pro získání materiálu k následnému nelegálnímu obchodu.

Navrhované opatření

Vzhledem k provedenému výzkumu a zjištění aktuálních parametrů rizikového jednání mladistvých a dospívajících navrhuji, mimo zvýšený dohled ze strany rodinných příslušníků a opatrovníků, aktualizovat preventivní opatření v rámci výuky na středních a odborných školách. Navrhuji ke snížení míry rizikového jednání, zavedení tří bloků rozložených vždy do dvou vyučovacích hodin IKT, nebo občanské výchovy. Cílem tohoto opatření bude v prvním bloku seznámení s aktuálními riziky na internetu.

V druhém bloku bude poznání a aktivní zapojení do výuky formou praktické ukázky, včetně identifikování různých rizik kybernetických útoků na mladistvé uživatele. V posledním bloku bude opakování zjištěného poznání a prověrka formou vhodně sestaveného testu. Test bude sloužit jako zpětná vazba k nastavení správné délky vyučovacích hodin, představené problematiky a skladby výstupu. Žáci by se měli během výuky zaměřené na bezpečnostní rizika spojené s užíváním sociálních sítí a internetu obecně naučit rozpoznat konkrétní rizika s tím spojená. Zejména by měli umět rozlišit Hoax a fake news, a především podezřelé jednání sociotechnika. Tyto hrozby by se měli během seznámení ve výuce naučit identifikovat. Cílem sestavení testu by mělo být seznámení s možnostmi, jak tyto hrozby odhalit a jak jim do budoucna předcházet vyvarováním se nevhodného, nebo nechtěného chování při pohybu na internetu.

9 Bibliografie

- ARMSTRONG, Michael. Řízení lidských zdrojů: nejnovější trendy a postupy: 10. vydání. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 789 s. ISBN 978-80-247-1407-3. 2007.
- BLINKA, Lukáš a kol. Online závislosti: jednání jako droga?: online hry, sex a sociální sítě: diagnostika závislosti na internetu: prevence a léčba. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 198 stran. Psyché. ISBN 978-80-210-7975-5. 2015.
- Cílek, Václav. *Hrozí nám digitální demence?* Psychologie dnes. Praha: Portál, 1998-. ISSN 1212-9607., 2014.
- DOČEKAL, Daniel a kol. Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace. První vydání. Praha: Mladá fronta, 2019. 207 stran. Flowee. ISBN 978-80-204-5145-3. 2019.
- Filipová, Dana. *Pro koho a v jakém věku?* Týdeník školství [online]. Praha: Dictum, 2005- [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://www.tydenik-skolstvi.cz/>, 2013.
- GILES, David. Psychologie médií. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 185 s. Z pohledu psychologie. ISBN 978-80-247-3921-2. 2012.
- GREENFIELD, Susan. Změna myšlení: jak se mění naše mozky pod vlivem digitálních technologií. Překlad Radek Vantuch. 1. vydání. V Brně: BizBooks, 2016. 335 stran. ISBN 978-80-265-0450-4. 2016.
- GREGOR, Miloš a VEJVODOVÁ, Petra. Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!. 2. vydání. Brno: CPress, 2018. 142 stran. ISBN 978-80-264-2249-5. 2018.
- John Arundel Barnes. *Models and interpretations, Selected Essays, "Třída a výbory v Norském ostrově Parish"*. Cambridge, 1954. ISBN 0-521-36653-4. 1954.
- JURÁŠKOVÁ, Olga a kol. Velký slovník marketingových komunikací. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 271 s. ISBN 978-80-247-4354-7. 2012.
- KARTOUS, Bohumil. No future: vezeme děti na parním stroji do virtuální reality?. První vydání. Praha: 65. pole, 2019. 243 stran. ISBN 978-80-88268-30-7. 2019.
- KNÝ, Milan, ed. Bezpečnost na sociálních sítích: sborník příspěvků ze semináře na PA ČR v Praze, pořádaného v rámci Evropského měsíce kybernetické bezpečnosti ve spolupráci s NCKB a ČP AFCEA dne 26. října 2015 [CD-ROM]. Vydání: první. Praha: Policejní aka. 2015.
- KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5. 2011.
- Koubek, Josef. Řízení lidských zdrojů: Základy moderní personalsitiky. 5. Praha : Management Press, s. r. o., 2015. 978-80-7261-288-8. 2015.

Labus, David. *Hlavní úkol dnešních rodičů? Děti a my: časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*. Praha: Avicenum, 1971-2012. ISSN 0323-1879. Dostupné také z: <http://www.portal.cz/dm.>, 2011.

MAISNER, Martin. *Zákon o kybernetické bezpečnosti: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xii, 219 stran. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-817-8. 2015.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada, 2015. 190 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5309-6. 2015.

PETROWSKI, Thorsten. *Bezpečí na internetu: pro všechny*. Vyd. 1. Liberec: Dialog, 2014. 243 s. Tajemství. ISBN 978-80-7424-066-9. 2014.

POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Facebooková (ne)závislost: identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. První vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 136 stran. ISBN 978-80-246-3306-0. 2016.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 184 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3006-6. 2009.

Rodina a škola [cze]. *Facebook? : do školy nepatří*. Rodina a škola. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955- . ISSN 0035-7766., 2011.

Slavík, Lukáš. *Youtuberství jako konstrukce, destrukce a reparační soukromí*. Sociologický časopis = Czech sociological review. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1965- . ISSN 0038-0288. Dostupné také z: <http://sreview.soc.cas.cz.>, 2019.

Slezáčková, Alena. *Jak využít média pozitivním přístupem*. Speciál pro střední školy: příloha časopisu Řízení školy. Praha: Wolters Kluwer a.s., [2011]- ., 2011.

STOWELL, Louie. *Bezpečně online*. První české vydání. Praha: Svojtka & Co., s.r.o., 2017. 143 stran. ISBN 978-80-256-2083-0. 2017.

SURYNEK, Alois, KOMÁRKOVÁ, Růžena a KAŠPAROVÁ, Eva. *Základy sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4. 2001.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 183 s. Psyché. ISBN 978-80-210-7527-6. 2014.

Štátková, Zlata. *Internet je příjemným pomocníkem, ale může být i nebezpečnou pastí*. Odborový zpravodaj školství. Praha: Práce, 1990-1992. ISSN 0862-9641., 2009.

ŠULC, Vladimír. Kybernetická bezpečnost. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018. 147 stran. ISBN 978-80-7380-737-5. 2018.

Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Vydání: desáté. Praha: Armex Publishing, 2019. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-64-9. 2019.

VANĚK, Jiří, NOVÁK, Jiří a KALIKA, David. Jak na Internet bezpečně. 1. vydání. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2018. 101 stran. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-29-4. 2018.

Seznam internetových zdrojů

- [1] Typy sociálních sítí [online].[cit. 12.12.2019] dostupné z: <https://www.personalni-marketing.cz/3-typy-socialnich-medii>
- [2] nejoblíbenější sociální sítě [online].[cit. 12.12.2019] dostupné z: <https://www.markomu.cz/nejoblibenejsi-socialni-site>
- [3] Nejrychleji rostoucí ekonomiky [online].[cit. 12.12.2019] dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/nejcennejsi-firmy-sveta-trhu-vladnou-americti-technologicti>
- [4] Trendy v hlubinách deepfake videí [online].[cit. 27.3.2020] dostupné z: <https://www.zvolisi.info/2020/02/17/deepfake>
- [5] Deepfake na vzestupu [online].[cit. 30.3.2020] dostupné z: <https://computerworld.cz/udalosti/deepfake-na-vzestupu-rizikem-je-hlavne-pro-zeny-55634>
- [6] Čas boje umělých inteligencí je tu [online].[cit. 23.2.2020] dostupné z: <https://www.ekonom.ihned.cz/c1-66421890-cas-boje-umelych-inteligenci-je-tu>
- [7] Technologie roku 2019 [online].[cit. 20.1.2020] dostupné z: <https://www.ekonom.ihned.cz/c1-66417360-technologie-roku-2019-prinesou-konec-pravdy-tak-jak-ji-zname-nicemu-nepujde-verit-stale-castejsi-bude-take-valka-mezi-umelou-inteligenci>

Seznam grafů

Graf 1 Způsob trávení osobního volna (zdroj-vlastní výzkum)	27
Graf 2 Trávení času na internetu (zdroj-vlastní výzkum)	28
Graf 3 Nejčastěji navštěvuji sociální sítě (zdroj-vlastní výzkum)	29
Graf 4 Spatřovaný potenciál v sociálních sítích (zdroj-vlastní výzkum)	30
Graf 5 Na sociálních sítích nejraději vyhledávám (zdroj-vlastní výzkum)	31
Graf 6 Na sociálních sítích se nejvíce obávám (zdroj-vlastní výzkum)	32
Graf 7 Existence rizika vzniku závislosti (zdroj-vlastní výzkum)	33
Graf 8 Profil založený pod přezdívkou (zdroj-vlastní výzkum) ...	34
Graf 9 Použití falešné identity (zdroj-vlastní výzkum)	35
Graf 10 Osobně se setkávám s přáteli (zdroj-vlastní výzkum)	36
Graf 11 Sdílení osobních informací (zdroj-vlastní výzkum)	37
Graf 12 Veřejné sdílení příspěvků (zdroj-vlastní výzkum)	38
Graf 13 Poskytování telefonního čísla (zdroj-vlastní výzkum) ...	39
Graf 14 Připojení přes Wifi (zdroj-vlastní výzkum)	40
Graf 15 Setkání s útočnou zprávou (zdroj-vlastní výzkum)	41
Graf 16 Význam fake news (zdroj-vlastní výzkum)	42
Graf 17 Porovnání druhů komunikace (zdroj-vlastní tvorba)	50
Graf 18 Přehled průběhů komunikace (zdroj-vlastní tvorba)	51

Seznam tabulek

Tabulka 1	Responze k ot. č. 1 (zdroj-vlastní tvorba)	27
Tabulka 2	Responze k ot. č. 2 (zdroj-vlastní tvorba)	28
Tabulka 3	Responze k ot. č. 3 (zdroj-vlastní tvorba)	29
Tabulka 4	Responze k ot. č. 4 (zdroj-vlastní tvorba)	30
Tabulka 5	Responze k ot. č. 5 (zdroj-vlastní tvorba)	31
Tabulka 6	Responze k ot. č. 6 (zdroj-vlastní tvorba)	32
Tabulka 7	Responze k ot. č. 7 (zdroj-vlastní tvorba)	33
Tabulka 8	Responze k ot. č. 8 (zdroj-vlastní tvorba)	34
Tabulka 9	Responze k ot. č. 9 (zdroj-vlastní tvorba)	35
Tabulka 10	Responze k ot. č. 10 (zdroj-vlastní tvorba)	36
Tabulka 11	Responze k ot. č. 11 (zdroj-vlastní tvorba)	37
Tabulka 12	Responze k ot. č. 12 (zdroj-vlastní tvorba)	38
Tabulka 13	Responze k ot. č. 13 (zdroj-vlastní tvorba)	39
Tabulka 14	Responze k ot. č. 14 (zdroj-vlastní tvorba)	40
Tabulka 15	Responze k ot. č. 15 (zdroj-vlastní tvorba)	41
Tabulka 16	Responze k ot. č. 16 (zdroj-vlastní tvorba)	42

